
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

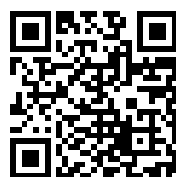
<https://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

PT
7013
I
73
v.8

UC-NRLF

B 3 487 966

EXCHANGE
OCT 5 1915

ISLANDICA

AN ANNUAL RELATING TO ICELAND

AND THE

FISKE ICELANDIC COLLECTION

IN

CORNELL UNIVERSITY LIBRARY

VOLUME VIII.

AN ICELANDIC SATIRE WRITTEN AT THE
BEGINNING OF THE EIGHTEENTH
CENTURY

EDITED BY
HALLDÓR HERMANSSON

ISSUED BY CORNELL UNIVERSITY LIBRARY
ITHACA, NEW YORK
1915

Price One Dollar

EXTRACTS FROM THE WILL OF THE LATE
WILLARD FISKE

—"I give and bequeath to the Cornell University at Ithaca, New York, all my books relating to Iceland and the old Scandinavian literature and history. . . ."

—"I give and bequeath to the said Cornell University . . . the sum of Five Thousand (5000) Dollars, to have and to hold for ever, in trust, nevertheless, to receive the income thereof, and to use and expend the said income for the purposes of the publication of an annual volume relating to Iceland and the said Icelandic Collection in the library of the said University."

In pursuance of these provisions the following volumes have been issued :

- ISLANDICA I. Bibliography of the Icelandic Sagas, by Halldór Hermannsson. 1908.
- ISLANDICA II. The Northmen in America (982-c. 1500), by Halldór Hermannsson. 1909.
- ISLANDICA III. Bibliography of the Sagas of the Kings of Norway and related Sagas and Tales, by Halldór Hermannsson. 1910.
- ISLANDICA IV. The Ancient Laws of Norway and Iceland, by Halldór Hermannsson. 1911.
- ISLANDICA V. Bibliography of the Mythical-Heroic Sagas, by Halldór Hermannsson. 1912.
- ISLANDICA VI. Icelandic Authors of to-day, with an appendix giving a list of works dealing with Modern Icelandic Literature, by Halldór Hermannsson. 1913.
- ISLANDICA VII. The Story of Griselda in Iceland, edited by Halldór Hermannsson. 1914.

There has also been issued :

CATALOGUE of the Icelandic Collection bequeathed by Willard Fiske. Compiled by Halldór Hermannsson. Ithaca, N. Y. 1914. 4° pp. viii + 755.

Digitized by Google

ISLANDICA

AN ANNUAL RELATING TO ICELAND

AND THE

FISKE ICELANDIC COLLECTION

IN

CORNELL UNIVERSITY LIBRARY

VOLUME VIII.

AN ICELANDIC SATIRE WRITTEN AT THE
BEGINNING OF THE EIGHTEENTH
CENTURY

EDITED BY

HALLDÓR HERMANSSON

TO THE
AMERICAN

ISSUED BY CORNELL UNIVERSITY LIBRARY

ITHACA, NEW YORK

1915

AN ICELANDIC SATIRE

(LOF LÝGINNAR)

WRITTEN AT THE BEGINNING OF THE
EIGHTEENTH CENTURY

BY

PORLEIFUR HALLDÓRSSON

EDITED WITH AN INTRODUCTION AND APPENDIX

BY

HALLDÓR HERMANNSSON

ISSUED BY CORNELL UNIVERSITY LIBRARY

ITHACA, N. Y.

1915

Q1.

TO THE
ANDRUS

ANDRUS & CHURCH, PRINTERS
ITHACA, N. Y.

INTRODUCTION.

I.

PT 7013
I 73
v. 8

The events which led to a new period in Icelandic literature about the middle of the sixteenth century owed their origin to a foreign movement. Consequently the literature of this epoch possesses for a long time no originality whatever. The prose is represented almost exclusively by translations from the German and the Danish; the religious poetry likewise consists chiefly of translations or imitations, while the secular poetry continues on the same lines as before. The Reformation brought with it very little of that humanistic spirit which was associated with it in some other countries, at least in the beginning. The literary efforts were directed towards the eradication of Catholicism, and the establishment of the Lutheran orthodoxy. The only printing press in the country, being in the hands of the bishops of Hólar, issued mostly religious books—hymns, sermons, prayer-books, and other devotional writings. The Church became as dominant as before, only that for the authority of the popes was substituted that of an infallible Bible. No opposition to this, and no criticisms of the religious doctrines, are expressed in any of the literary remains of the sixteenth and the seventeenth centuries, although the clergy frequently complained of religious indifference, and sometimes of an adherence to popery among the people. Even the poets who at various times displayed a disposition to satirize and belittle their fellow men, seem to have kept silent on those matters. There are several poems from that time of a general satirical character, the so-called 'heimsádeilukvæði' or 'heimsósómar'; they dwell on the wickedness of the world and the vices of the people, and usually wind up with admonitions and exhortations, but they do not venture to criticize the Church, nor do they show any independence of its doctrines; they are, as a matter of fact, but sermons in rhyme, or satirical-didactic discourses.¹

¹For some of these poems, see Ny Wiisna Book, 1611, p. 202ff. Cf. also Jón Þorkelsson's *Digtningin paa Island i det 15. og 16. Aarh.*, 1888, pp. 103-105, 379-380, etc. Among the poems of Hallgr. Pétursson and Stefán Ólafsson there are several of this kind; see the former's *Sálmar og kvæði*, II. 1890, p. 347ff., and the latter's *Kvæði*, I. 1885, pp. 300-302, etc. With other satirical poems by these poets we are not concerned here.

312809

The seventeenth century does not differ much in spirit from the preceding one. The poetry, both religious and secular, shows, however, a great improvement upon which we need not dwell here. The prose writings are more numerous than before, and not so exclusively devoted to religious subjects, various other themes being dealt with, such as Icelandic history, philology, and law. But the general tendency of the literature was practically unchanged; everything remained rigidly under the control of the State and the Church; both were equally autocratic, and permitted or tolerated no opposition. And there were apparently not many rebellious spirits abroad. During the seventeenth century only one writer came into conflict with the government on account of his writings. After having incurred the enmity of Bishop Þorlákur Skúlason of Hólar by a skit entitled *Nosce te ipsum*, Guðmundur Andrússon ventured upon another literary enterprise with his *Discursus oppositivus*, wherein he attacked and criticized, at times with wit and spirit, the existing law concerning the relations between the sexes. But he assailed it principally on the ground that it was not in conformity with the Bible or ecclesiastical laws. For this he was seized and brought to Denmark, where he escaped further punishment only through the intervention of powerful friends.¹ The case seems, however, to have called forth the royal letter of May 3, 1650, to the governor-general urging a due punishment for those persons who 'lidet eller intet agte om Presternis Paamindelse og Kirkens Disciplin.'²

In his own defence Guðmundur Andrússon maintained that the *Discursus* was merely an academic dissertation similar to those they had made in the Cathedral School; there the students, he says, used to have discourses on various topics, even 'contra locos theologiæ'. Whether or not we accept this statement as to his intentions with the essay, it throws, in any case, light on a custom among the students of which we know little from the literature of that time. But as we frequently hear of clandestine studies of occult sciences among the students, so we have reason to believe that there was also to be found among

¹ About Guðmundur Andrússon, see Finnur Jónsson's brief sketch in *Sögusafn Stefnis*, 1895, pp. 3-22.

² *Lovsamling for Island*, I. p. 235.

them at times a certain spirit of opposition and criticism, which, however, rarely went beyond the precincts of the school or set its mark on literature. But it is likely that the first writing in Icelandic after the Reformation which deserves the name of satire and in which some teachings of the Church as well as human conduct in general, are reflected upon, owes its origin, partly at least, to this custom. Although substantially an imitation of a foreign work, the *Mendacii Encomium* by Þorleifur Halldórsson carries with it the atmosphere of the school and scholastic discourses. But the satire is especially noteworthy as the first indication in Icelandic literature of that realistic-rationalistic tendency, of that sceptical and inquiring spirit, which toward the end of the sixteenth century in Scandinavian countries began the struggle against the dominant orthodoxy.

II.¹

ÞORLEIFUR HALLDÓRSSON was born at Dysjar on Álptanes, Southern Iceland, about 1683.² His parents, Halldór Stefánsson and his wife, were so poor that they were unable to give the boy an education. But fortunately for him the minister of the Garðar parish, Jón Þorkelsson Vídalín, noticed the boy's talent and gave him gratuitous instruction. Vídalín left the parish after one year's residence in 1697, to become official of the Skálholt see during the illness of Bishop Þórður Þorláksson, whom he succeeded in the same year as bishop (appointed Dec. 16, 1697). On leaving Garðar Vídalín recommended the young boy to his successor, Olafur Pétursson, who apparently instructed him once or twice a week in the donat and the grammar, as Torfason expresses it, until the boy was able to enter Skálholt Cathedral School. Here he soon distinguished himself, and after two years he graduated, in 1700. During the next three years he supported himself by teaching. He was for two years private tutor in the family of the renowned Björn Pétursson of Bustarfell. With the support of Bishop Vídalín he left Iceland in 1703 with the inten-

¹The writer is under great obligation to Mr. Hannes Þorsteinsson, assistant archivist of the National Archives, Reykjavík, for valuable information about the life of Þorleifur Halldórsson.

²When matriculated in 1704 his age is given as 21. (Birket Smith, Kjöbenhavns Universitets Matrikel, II, p. 292.)

tion of entering the University of Copenhagen. The voyage was very long, the ship being driven out of her course, and finally reaching Norway shortly before Christmas. It was on this voyage that he wrote the *Mendacii Encomium* in Latin. After landing in Norway he repaired to his countryman Þormóður Torfason, the royal historiographer, who lived on his estate Stangeland on the Karm Island. There he remained as Torfason's secretary until March, 1704, when, provided with letters of recommendation from the historian, he proceeded to Copenhagen.¹ These letters of Torfason, which are all printed below, are our only reliable source for P. H.'s early life and education. Torfason calls him a 'miraculum' and his mental endowment 'stupendum' and 'monstrosum,' considering the preparation and instruction he had received. He had studied little or nothing in Greek and Hebrew; but that he was able to preach a sermon in Danish after a few hours' preparation indicates that he had the preacher's gift as well as linguistic talents, as no stress was laid on the teaching of Danish in the schools at that time. His knowledge and accomplishments Torfason compares to those of Pico della Mirandola, whose equal he might have been, if he had had his opportunities. He was matriculated as student in the University of Copenhagen on May 7, 1704, his private preceptor being Paul Vinding, professor of Greek and one of Torfason's friends, to whom he had been especially recommended by the latter.² He seems to have been admitted at once to the Collegium Regium, where he is mentioned as participant in two of the prescribed academical disputations, one on Popess Joan, Sept. 14, 1704, with Magnús Ólafsson, and the other on Christ's letter to Abgar, March 14, 1705, with Sigurður Olafsson.³ In 1705 he became collegian of the Ehlers College and while there he published five dissertations: *De inventione astronomiæ apud Chaldæos*,

¹ Arngrímur Þorkelsson Vídalín to whom one of the letters is addressed, was a brother of Bishop Vídalín. He died in Copenhagen in Sept., 1704.—Jakob Rasch (or Rask), another of Torfason's correspondents, was a Norwegian by birth (b. 1669, d. 1737); at that time he lived in Copenhagen and was Torfason's commissioner there in his dealing with printers and publishers (Cf. Svend Dahl's article, *Forfattervilkaar i Holbergs Tidsalder*, in *Nord. tidskr. för bok- och biblioteksväsen*, I. 1914, pp. 335-352).

² Paul Vinding (1658-1712) had received in 1701 a royal concession to exercise a censorship over Torfason's writings (cf. Svend Dahl, *op. cit.* p. 338).

³ Finnur Jónsson, *Hist. eccles. Isl.*, III. p. 551, note 2.

1706;¹ *De aplane*, 1707;² *De harmonia cælorum Pythagorica*, 1708;³ *De natura et constitutione temporis*, 1709;⁴ and *De sole retrogrado Es. 38 v. 8*, 1710.⁵ He took his baccalaureate degree (laurea prima philosophiæ) May 7, 1706,⁶ and his magister's degree (magister philosophiæ) May 28, 1710;⁷ this academic honor was conferred upon him without his paying the regular fees, as Reitzer tells us in his letter of recommendation.

While in the University P. H. appears to have been an exceptionally good and industrious student, his field of study, as was common in those days, including a variety of subjects, such as philosophy, philology, theology, astronomy, and mathematics. His connections with Torfason were very valuable to him and opened to him the doors of many prominent men, among them Professor Vinding and, especially, Christian Reitzer,⁸ jurist and book-collector. In his house P. H. boarded for three years, and it is easy to understand what a great privilege it was to have the freedom of such a household, when we consider that Reitzer owned probably the largest private library in Denmark, and

¹ De inventione astronomiæ apud Chaldæos, schediasma historico-criticum, qvòd auxilio Supremi Numinis & concensu amplissimæ Facultatis Philosophicæ fretus publicæ placidè disputantium ventilationi submittit Thorlefus Haltorius Islandus, defendente præstantissimo & ornatissimo juvene Gislao Bernhardino, Isl. Anno MDCCVI. die 15 Decembris. Hafniæ, Literis Joh. Jacobi Bornheinrichii. 4°. pp. (2) + 10 + (2).

² Schediasma mathematicum de aplane, qvòd auxilio Summi Numinis, & permissu ampliss. & nobiliss. Facultatis Philosophicæ fretus publicæ & placidæ ventilationi exponit Thorlefus Haltorius Islandus, respondente præstantissimo et pereximo juvene Stenone Roëgero Severini Fil. Anno MDCCVII. ad diem 27. Junii. Hafniæ, Typis Ioachimi Schmitgen. 4°. pp. 12.

³ De harmonia coelorum Pythagorica schediasma, qvòd auxilio Dei & indultu amplissimæ Facultatis Philosophiæ fretus publico examini submittit Thorlefus Haltorius Islandus, respondente præstantissimo Phil. Baccal. Olao Lerche Canuti Fil. Die 23. Junij 1708. Hafniæ, Ex Typographéo Joachimi Schmitgenii. 4°. pp. 11 + (1).

⁴ Senarius thesium de natura & constitutione temporis, qvem auxilio Dei, & permissu ampliss. Facultatis Philosophicæ, publico τῶν φιλαλήθων examini submittit Thorlefus Haltorius Isl. defendente lectissimo ac doctissimo juvene, Chiliano Christophoro Goddich. Jac. fil. Anno MDCCIX. die 1. Julii. Hafniæ, Ex Typographia Schmitgeniana. 4°. pp. 12.

⁵ Schediasma de sole retrogrado Es. XXXVIII. v. 8. qvòd permissu nobiliss. & ampliss. Senatus Academici publico examini submittit Thorlefus Haltorius Islandus Ph. M. defendente ornatissimo & doctissimo juvene Melchiore Tybring. Anno 1710 die . . Junii. Havniæ, Typis Georgii Matthiæ Weringii. 4°. pp. 12.

⁶ Birket Smith, Kjöbenhavns Universitets Matrikel, II. p. 309.

⁷ Birket Smith, *op. cit.* p. 347.

⁸ Christian Reitzer (1665-1736) was a very learned man and at that time held the professorship of law; he was twice rector of the university. His large library was ultimately bought by the king for the Royal Library.

generously permitted all serious students the free use of it. It was doubtless there that P. H. made the acquaintance of Hans Gram,¹ with whom he seems to have been on intimate terms. Besides carrying on his studies, P. H. continued to assist Torfason in the publication of his works, the more so as Torfason at the end of the year 1705, after an illness, became incapable of any strenuous mental labor. He wanted him to come and stay with him at Stangeland, as several of his letters show (July 21, Aug. 10, and Aug. 13, 1704), but P. H. was not willing to do so, and persuaded a countryman of his, Sigurður Olafsson, to become Torfason's secretary in his place. During all these years he was actively busy with Torfason's works. He compiled the indices of his *Historia Hrolfi Krakii* (1705), of *Historia Vinlandiæ antiquæ* (1705), and of *Gronlandia antiqua* (1706); he likewise translated into Latin verse the Icelandic poems in the first of these works.² Reitzer had undertaken to publish at his own expense Torfason's *Historia rerum Norvegicarum*. Three volumes had been printed, and the author was unable to prepare the fourth volume for the printer. Professor Árni Magnússon, to whom one would naturally turn for assistance in completing the work, was in Iceland at that time on a royal commission. Consequently, and probably on Torfason's advice, Reitzer entrusted P. H. with the task of arranging and completing Torfason's draughts and notes, and with that of writing the prolegomena. That he was himself in doubt about his ability to accomplish this we learn from his letter to Árni Magnússon printed below. With some assistance from Thomas Bartholin (1690-1737) he acquitted himself of it with credit, and the whole work was published in 1711.

Shortly after P. H. had taken the degree of magister the Hólar see became vacant through the death of Bishop Björn Porleifsson (June 13, 1710). Encouraged by his Danish friends, he decided to petition the king to appoint him to this vacancy. All the documents concerning this affair which are to be found in the National Archives of Iceland (A 84. ii), are printed in the Appendix below, comprising the petition to King Frederick IV,

¹ Hans Gram (1685-1748), the famous Danish historian and philologist. It is said that he knew every book in Reitzer's library.

² "Carmina, quæ in hac historia occurrunt, ex Islandico in Latinum vertit rogatu meo præstantissimus juvenis, Thorlefus Haltorius Islandus." Hist. Hrolfi Krakii, preface.

two letters by the applicant to Chr. T. Sehested,¹ and Chr. Reitzer's letter of recommendation, this last being especially of great interest. His candidacy for this office was apparently unknown to his own countrymen, as it is nowhere else mentioned. One may conclude from his second letter to Sehested that his petition received some consideration, but in spite of all recommendations he was unsuccessful, for what reason we do not know. Steinn Jónsson, pastor of Setberg, was appointed bishop by the king May 11, 1711, the third candidate, Þórður Jónsson of Staðastaður, seemingly losing his chance because he had not the courage to go to Denmark on account of the great Northern war.² When the new bishop returned to Iceland in the summer of 1711, P. H. went with him, and was by him selected rector of the Hólar Cathedral School, receiving a royal appointment for the position July 2, 1712.³ It was customary at that time for the appointees to pay stamp-duty and other fees to the government upon receiving their appointment. In the case of P. H. the collecting of them had evidently been neglected, and a royal letter of Feb. 4, 1715, directs the governor-general to demand the payment of them;⁴ but then P. H. had been dead over a year. According to his own words in the letter to Hans Gram, printed below, he did not seek this position, but considered it his duty to accept it, and once having done so, wanted to continue in office. He complains in his letters of some rivals, but who they were we are not told. He did not occupy this position long, however, as he died at Hólar Nov. 15, 1713 from consumption, and complication of other diseases.⁵

¹ Christian Thomesen Sehested (1664-1736), naval officer; he was made rear-admiral (Schoutbynacht) in 1705. It is not clear why P. H. should ask him for support in this case.

² Jón Halldórsson, Biskupasögur, II. p. 167. M. Ketilsson, Kgl. Forordn. og aabne Breve, III. p. 446.

³ M. Ketilsson, *op. cit.* III. p. 451.

⁴ M. Ketilsson, *op. cit.* III. p. 461.

⁵ Cf. Vallaannáll (J. S. 44 fol.). Mælifellsannáll (Lbs. 1300, 80). Finnur Jónsson, Hist. eccles. Isl. III. pp. 551-552. J. Espólin, Ísl. árbækur IX. p. 7 and 14. P. Thoroddsen, Landfræðissaga Ísl., II. pp. 275-276. Worm, Forsøg til et Lexicon over lærde Mænd, III. pp. 288-289. Vigfús Jónsson, Rektoræfir Hólastkóla (JS. 324, 4°). Jón Thorkillius, Specimen Isl. non barbaræ (JS. 333, 4°). Magnús Stephensen, Eptirmæli 18. aldar, 1806, p. 699, 712. Einar Bjarnason Fræðimannatal (JS. 89, 4°). There are conflicting statements concerning the date of his death. Vallaannáll gives Nov. 15, Mælifellsannáll Nov. 9, the former being probably correct. Several authorities (Bp. F. Jónsson, V. Jónsson, Espólin, Worm, etc.,) say that he died early in the year 1714, but that is wrong.

Both contemporaries as well as later writers mention P. H. as an unusually gifted man; we have before us the testimony to that effect by so eminent men as Torfason and Reitzer, and indirectly by Bishop Vídalín. He is said to have enjoyed a great reputation for learning among the professors in the University, and Reitzer goes so far as to call him one of the keenest intellects in the North. He seems also to have been of an attractive personality, one who easily found friends and protectors, and his faults Reitzer ascribes principally to poverty. After finishing his studies in the University, so short a span of life was allotted to him that he could not accomplish much. We have already mentioned his dissertations and his work in collaboration with Torfason. After his return to Iceland he translated the *Encomium* into Icelandic; he likewise wrote, according to Jón Thorkillius, a Latin poem on Phoebus in honor of Bishop Vídalín, and made a translation or adaptation of Sören Glud's *Logica erotemática*, but neither of these works is now known.¹ His Latin poems have been highly praised, and were considered second only to those of Bishop Vídalín²; but only a few are now known, and these are printed in the Appendix. While in Copenhagen (probably 1708), he wrote a brief biographical sketch in Latin of Torfason; it is still preserved in manuscript, but it is unimportant, and in many places inaccurate.³ A Latin version of the Landnámabók is also ascribed to him,⁴ but that apparently is no more in existence.

¹ "In Rectoratu carmen scripsit de Phoebo quod ad æmulationem Joh. Vidalini scriptum videtur qui de Suada Skalholtina carmine heroico ut Hektorius de Phoebo orationem vel declamationem reliquit. Idem præcepta logica S. Gludii Breviora dedit in usum Scholæ cui præfuit." J. Thorkillius, Specimen Isl. non barbaræ (JS. 333, 4°, pp. 182-185).

² "... et in carmine elegiaco et lyrico adeo felix, ut si a solo Widalino Episcopo discesserimus, nemo nostratium videri possit felicior, sitque exemplo encomiasticon illius in Trifolium Torfæi ad imitationem Arngrimi Widalini in ejusdem Torfæi Orcades et alia tempore et occasionibus diversis elaborata, licet interfluxerint aliquando quæ apud alios poetas inveneris facile enthymemata, in primis apud recentiores uti Barlæum aliosque sed id potius memoriæ, lectioni et imitandi studio adtribuere fas foret, quam pro illo vitio habere quo alios exscribendo plagii literarii nomine censetur." J. Thorkillius, *op. cit.*

³ Vita Thormodi Torfæi, the original MS. is in the Royal Library, Copenhagen (Kall 632, 4° ff. 13-15). There also is a copy with notes and corrections by Árni Magnússon (ff. 1-8). There are several other MS. copies.

⁴ Hálfðán Einarsson, Sciagraphia hist. lit. Isl., 1777, p. 119.

III.

Þorleifur Halldórsson's satire *Mendacii Encomium*, or *Lof Lýginna* belongs, strictly speaking, to the so-called Fool literature. Although traces of that kind of literature may be found earlier in one form or another, the name applies in particular to Sebastian Brant's *Narrenschiff*, which was first published in Basel in 1494,¹ and to works written in imitation of it, and directly or indirectly caused by it. Brant 'came to conceive all wrongdoing under the category, as it were, of folly, and made the two terms for half a century synonymous,' and he thought that 'if men were knaves because they were, in the narrow sense, fools, to show them their folly was the best way of curing their knavery.' In his poem he described one hundred and ten different kinds of fools who had embarked on a ship bound for Narragonia. The work met with an immediate success, and was translated into various languages. Perhaps the most noteworthy of the renderings is the English one by Alexander Barclay published in 1509 (*Shyp of folys of the worlde*),² because he manned the ship principally with fools characteristic of his native land, so that his work is more of an imitation than a direct translation. One of Brant's Latin translators, the Belgian Jodocus Badius, called Ascenscius, finding Brant's work incomplete in so far as he dealt only with men, issued a sequel to it called *Stultiferae naves*, or *Navicula stultarum mulierum*, adding thus several shiploads of foolish women to the fleet. Brant's satire was distinctly moralizing, and in that respect most of his imitators followed him closely.³

The most famous work belonging to the Fool literature is Erasmus' *Moriae Encomium*. There is no doubt that its author was familiar with Brant's poem, but the connection between the two works is not clear. They seem to have little in common

¹ Critical edition with introduction and notes by Fr. Zarncke, Leipzig 1854, 8°. A facsimile of the Basel edition of 1494, together with illustrations of the following original editions, has recently been edited by Franz Schultz (Strassburg 1913).

² A new reprint of the original edition, with introduction and notes, edited by T. H. Jamieson, Edinburgh 1874, 8° 2 vols.

³ About the Fool literature, see Charles H. Herford, *Studies in the literary relations of England and Germany in the sixteenth century*. Cambridge, 1886. Chap. VI—VII.—A brief survey is also given in the introduction to Mrs. P. S. Allen's edition of John Wilson's translation of Erasmus' *The Praise of Folly*. Oxford 1913.

beyond the fool's cap and bells. Erasmus makes Folly personified ascend the rostrum and praise herself. Thus he came to present, not only the wrong-doings, but nearly all the actions of human kind as due to folly; still he does not sermonize about it; through praise he ridicules it all. In this he imitated the rôle of the mediaeval fool, who told sense and nonsense, all so intermingled, that the one was not easily distinguishable from the other—consequently no one felt hurt at the truth or the reproaches, when found in a mass of absurdities or uttered by a professional fool.¹ Erasmus' reason for selecting this form of presentation becomes clear to one who reads his satire; so severe an attack, especially on the hierarchy, could hardly have been made with impunity in any other form. He conceived the idea of this work on his way from Italy to England in the spring of 1509, and while staying at his friend, Sir Thomas More's, house in Bucklersbury he wrote it down in a few days, using the Greek word for folly in the title as a pun on his wise friend's name. *Moriae Encomium*, or *Stultitiae Laus*, as it is also called, was first published in 1511,² and it became at once so popular that during the rest of the author's lifetime, or about twenty-five years, no less than forty editions appeared. It was read by all classes from the pope down, but it soon became the object of bitter attacks, especially after Gerardus Listrius had given to the public an edition with commentaries and notes (1513). Still it was not until some fifty years after its first publication that it was put on the Index. Before the end of the sixteenth century it had been translated into the principal tongues of Europe, and numerous translations have appeared during subsequent centuries. The translations into the Scandinavian languages are all of the first half of the eighteenth century, the Swedish by Sam. Lundberg

¹ "Sed tamen hoc ipsum mire in fatuis meis usu venit, ut non vera modo, verum etiam aperta convitia cum voluptate audiantur, adeo ut idem dictum, quod si a sapientis ore proficiscatur, capitale fuerat futurum: a morione profectum, incredibilem voluptatem pariat. Habet enim genuinam quandam delectandi vim veritas, si nihil accedat quod offendant: verum id quidem solis fatuis Dii dedederunt." *Μωρίας Εγκώμιον*, rec. I. B. Kan, p. 67.

² *Moriae Encomium*. Erasmi roterodami declamatio. Argentorati, in ædibus Math. Schurerii, mense augusto anno M. D. XI. 4° ff. 47.—The latest critical edition is that of Kan with Holbein's famous illustrations: *Μωρίας Εγκώμιον* *Stultitiae Laus* Des. Erasmi Rot. declamatio. Recognovit et adnotavit I. B. Kan. Insertæ sunt figuræ Holbeinianæ. Hagæ-Com., 1898. 8°. pp. (10) + vii + 192.

of 1728, the Icelandic by Hjörleifur Þórðarson of 1730, and the Danish by Barthold Joh. Lodde, of 1745. The Icelandic translation has never been printed, and the only MS. known of it is in the National Library, Reykjavík (JS. 4, 8°; pp. 160).¹

Erasmus' satire found many imitators, and various were the things whose praise was written on the same lines as Folly's.² The only imitation in the Scandinavian tongues, so far as has been ascertainable, is P. H.'s *Mendacii Encomium*; it antedates all the translations into those languages, and its origin is somewhat similar to that of its model. P. H. wrote it, as stated before, on the long voyage from Iceland to Norway in the autumn of 1703, doubtless without any books or other aid at his disposal. This Latin original unfortunately is now lost. The author himself translated it into Icelandic after his return to Iceland in 1711,³ and this translation in his own handwriting is now found in the National Library, Reykjavík (ÍBf. 371, 4° ff. 20).⁴ The present edition is based entirely upon this MS., the text being

¹ The title is as follows: E. Roterodami Heimskunnar Hrósan. Hvör ed vegna snilldarlegs Málfæris, Lystilegs Innehallds, og þess háttar Bókafæde, var nú ad nýu á þryck maklega útganga látin í Leipzig, uppá kost Christians Emmerich Ao. 1702. Utlögd ad Þvottá í Álfafirde Ao. 1730. Svo seger Phœdrus í 3. Bók Æsopi Æfentyra Prologo:

Ef sín grunsemd einhvern mann í þá villu leider,
ad eigna vill sier einum hann alla þad sem sneyder;
sá mun hvad í blindu bió briósti mönnum sýna,
hann til góða hallda þó Heimsku verður mína.
Einum sneyd eg ecki sýng öðrum frammar neina,
en allra manna heims um hring hugda eg sidu greina.

At the end of the text (p. 158) is the following:

Laudes Stultitiæ princeps celebravit Erasmus
Doctorum eloquio clarus ubique suo.
Qvas nunc barbariæ foedavit mysticus Hermes,
Scilicet ingenii proditor ipse sui.

The MS. is in the handwriting of Halldór Hjálmarsson, who ascribes the version to Hjörleifur Þórðarson, and that is fully confirmed by the title, as he was minister of Þvottá in 1730. He translated Hallgr. Pétursson's *Passional Hymns* into Latin, and died 1786, ninety years old.

² Perhaps the best known of these is Pirckheimer's *Laus Podagræ*. A list of some of them is given by Herford, *op. cit.* pp. 381-382.

³ This is evident from the postscriptum: "þesse mín declamatio er leinge síðann in originali, þó án míns ásetnings, kominn bæðe fyrir síón og heyrn eðallegra og hálerðra manna á Academiinu, og síðann hier."

⁴ The MS. has three notes at the beginning, all in different handwriting, viz.: 'Petta er elzta handarrit auctoris magister Þorleifs Halldórssonar v[itnar] D[aði] N[íelsson].'"—"Author mun vera (ni fallor) Sra. Paull Bl[íörns] s[on] i Selardal, enn þad er þó ólíkt þeim lærda manni."—"Petta er ecki eptir Sra. Pal, heldur M. Þorleif Halldorss."

printed with only a few changes in the spelling, such as ð for d, í for ij, accents placed over vowels, etc. The work has no title in the MS.; the title is therefore added here by the editor. There are several other MSS.: ÍBf. 620, 8°, with the title: 'Lýgin forsvarar sig dáfallega,' written by Hallgrímur Jónsson of Þingeyrar (d. 1832); ÍBf. 47, 8°, written by Björn of Þórormstunga in 1844, a copy of the preceding; ÍBf. 58, 8°, with the title: 'Hrós og forsvar lýginnar,' from the end of the eighteenth or the beginning of the nineteenth century, defective; ÍBf. 176, 8°, of similar date as the last, with the title: 'Encomium Mendacii edur Hrós og Lofstýr Lýginnar. Samanskript af Saal. Mag. Thorleife Halldórssyne aa Latinu, og sijdan af hönum sjaalfum utlagt aa Islendsku, þaa hann var Schóla Meystare aa Hoolum,' and having all Latin words and phrases translated into Icelandic; JS. 205, 8°, a nineteenth century MS. with the title: 'Forsvar Lýginnar,' and without the author's postscript; AM. 248, 8°, two MSS., the one with the title: 'Lýginnar Hrósan,' written by Halldór Hjálmarsson (d. 1805) after a copy by Guðmundur Sigurðsson (d. 1800), minister of Barð í Fljótum, and compared with another by Páll Sveinsson, a well-known scribe of the eighteenth century; the other is defective at the beginning and in a very poor handwriting (possibly the copy by Páll Sveinsson which Halldór Hjálmarsson used). All these MSS. are now of little importance, but they bear witness that the work has had a considerable circulation.

Mendacii Encomium, especially because of its form, is thus to be classed with the Fool literature, although it does not, like most other works of that class, present humanity as governed by folly, but by lie, deception, and dissimulation. Folly, however, stands for a multitude of sins in this literature. In the present work the author makes Lie¹ personified ascend the rostrum and deliver her own praise. Her reason for doing so is that she is aware of a popular lack of appreciation and ingratitude to her, in spite of the fact that her following steadily increases. She tells of her origin and first achievement. She is the daughter of Lucifer and Envy, and was born in Paradise, where she persuaded the first human beings to disobey the divine interdict;

¹The Icelandic feminine Lýgi personified as a goddess (gyðja). But how did the author personify the neuter Mendacium in the Latin original?

but she did not necessarily thereby cause their expulsion from the place ; that did not occur until they had confessed and told the truth. Then she goes on to show that man is indebted to her for his very existence, because the lie, being characteristic of him alone, distinguishes him from all other animals. It is innate in man to lie, and cultivation brings it to a still greater perfection. Lie and deception are to be found in all arts and handicrafts, as well as in literature and other branches of learning, such as grammar, rhetoric, logic, jurisprudence, astronomy, medicine, and above all in poetry. The poets are her special favorites. Philosophy, she declares, is based upon untrue mythical and moral tales, invented with the purpose of guiding, instructing, and civilizing the masses. At last she comes to treat of that spiritual learning, called theology, which she finds to be built upon similar invented moral fables as the ancient paganism, and among the good men of the Bible she knows many who made use of her services. Thus she quotes stories about Abraham and Isaac, about the virtuous midwives of Egypt, about Moses, who under false pretenses led the Israelites out of Egypt, about Rahab who helped Joshua to bring the same people into the land of Canaan, about King David, and others, even including St. Paul. Not that she blames these good men ; on the contrary she praises them for their wisdom, and it all tends to show how necessary the lie is, and even praiseworthy when properly used.

Having thus described her own virtues and her usefulness, she takes a view of the whole world, saying : ' Whatever is excellent, whatever showy, whatever delightful in the world, is all due to the lie. Look and consider the many charming buildings ; see the stately churches of brick and marble ; see the lofty spires which tower up into the clouds. See the beautiful dress of the different nations with all the gems, gold, and silver, with the silk and velvet garments ; see, in a word, all those exquisite things which human ingenuity has been able to invent, and art to produce. All this would nowhere be found if the lie had not entered the world ; because men would then have lived like wild beasts in forests and fields, as they did once upon a time in Paradise, and neither used houses nor dress, nor any buildings. The same is to be said concerning the great and artistic monuments at the graves of kings, princes, and other

magnates. If the lie had not got into Paradise, there would have been no death, and without death these monuments would not have been erected. I know that you will say that when the first men were expelled from Paradise you lost more through the lie than all this amounts to. But to that I reply : You would have tired of staying always in that garden and never changing, living there all the time on vegetables and fruits. But now there is no danger that people will grow tired of the good things since they are so rare.' This satire upon the story of the fall of man will best be appreciated when placed beside the repellent and gloomy pictures of its effects on the human race commonly found in the religious literature of the time.¹

Lie next describes the important part she plays in human intercourse. In order to make human life more pleasant and enjoyable one must not be too critical or too particular about expressions in speaking and writing, nor insist too rigorously upon the correctness and truthfulness of such things, since that may lead to quarrels and dissensions, as often has been the case ; for instance, in religious matters, disputes about the meaning of a few monosyllables have caused world wars. And what is the use of seeking the truth anyhow ? We are told that so long as we live in this world we can never ascertain the truth, nor distinguish right from wrong. And even when we supposedly know the truth, one of the apostles informs us that it may sometimes be dangerous to follow it ; but the speaker maintains that it is usually dangerous to do so. The dignity and authority of emperors, kings, and other magnates rests primarily on their high-sounding titles. In analysing them we will find, however, that they are nothing but fiction and lie—still it would not be wise to say so. The many-headed beast, the people, was in the beginning tamed and civilized, compelled to obey laws, and re-

¹ To give only one example of these we quote the following stanzas from a popular poem printed in *Ný Wiisna Book*, 1611, p. 186 :

Guðs mynd fyrer svik fianda,
fyrstu hiónen so mistu,
kvíða við döprum dauða,
fyrer drottne brugðust á flóttu.
Allt þeirra eðle spilltest,
aum synd dygðum hindrar.
Sathan fleck so til þrautar
sóma eytt mannkyns blóma

Hörmung sár með harme
hvarf til vor með arfe,
hatur, þrá, hvörs kyns lýte,
hugargrand, þrælkan fianda
riettlát reiðe drottens,
rík með bölván slíkri,
síðan sótt og dauðe,
sálar tíón ellds í bále.

spect authority, by the aid of the lie. Suffice in that respect to mention the claims, made by Numa Pompilius, Minos, Lycurgus, and Scipio Africanus, of divine help in their legislative work. Plato also admits that without such tricks and crafty devices ignorant and uncivilized people could not be ruled. And not only the highest authorities must have recourse to deception ; it is equally necessary for the minor officials. They frequently have to make use of similar stratagems, and important missions are entrusted solely to those who are well-versed in applying them. No man is obliged to tell all he has in his mind ; rather, if every one should do so, the world would soon perish. In spite of Homer's protestations to the contrary, we all shun and dislike those persons who tell all their thoughts and innermost secrets.

Certain kinds of lie were called by Aristotles mere vanities, such as self-praise and ostentation. But how can they be vain, since they have raised so many men from humble station to high position ? Through boasting, elegance in dress, dissimulation in countenance and bearing, many are able to deceive their fellow men, and thus to gain fame and power. And the same can be accomplished by flattery, that silvery chain which reaches from earth to heaven, unites the lowest and the highest, the poor and the rich, the common people and the nobility, and strengthens the bonds of friendship. Those who do not know how to flatter are called boors, and make no headway in the world, as is proved by numerous instances. Furthermore, they who most violently denounce flattery, are its easiest victims. On the whole, men do not want to hear the truth ; they want approval of their sayings and doings, and wish above all to be praised. Many proverbs show how unpopular the truth is. It is therefore necessary in all walks of life to dissimulate, and to wink at other people's shortcomings, in order to preserve peace and make companionship possible. And then, add to this that the lie is the safest, and often the only, remedy for various vices, like inquisitiveness combined with loquacity, and avarice—in support of which assertion the speaker quotes several examples.

The speaker then examines the so-called spiritual virtues, yet with some hesitation, fearing the anger of the clergy. The principal one of these is the prayerfulness. But how many can carry that virtue into practice with a truthful tongue ? The

prayer books are crowded with phrases, devoid of sense, or semblance of truth; but these are nevertheless necessary to revive and move the spirit. Another of these virtues, called humility, makes people deny the good qualities they have, and confess to bad ones they have not. Furthermore, it is stated that blessed are they against whom men say all manner of evil falsely. From which one may conclude that the lie is not so bad as it is generally said to be, if people only know how to use it to their advantage. Lie finally makes reference to the promise of a greater bliss to be enjoyed in the next world than that which was lost in Paradise, warning the preachers to treat that question cautiously, unless they wish to disclose to whom men are indebted for that gain. At this point she thinks advisable to end her harangue because of the threatening attitude of the theologians in the audience.

In conclusion she asks her listeners, after having heard this praise, to stop abusing her and her followers, advising them instead to make use of her services whenever they can, at the same time taking, because of the present circumstances, all possible pains not to be found guilty of any lie.

The author's quotations are drawn almost exclusively from writers of classical antiquity¹ and the Bible. But the references are not always clear or correct, and sometimes the citations are incorporated in the text without any reference to the source. Most of those from Greek and Latin authors can be identified, but the writer may sometimes have distorted them on purpose, or erred as to his authority, writing as he did without books to consult. The citations from Greek authors are probably through the medium of Latin, since at the time the writer's knowledge of Greek was limited. Biblical passages are frequently twisted to suit the speaker's own purpose, but Folly had done the same in Erasmus' work. It is noticeable that for most of the Biblical names the Latin form is used.² References to writers of more recent date are few, the most noteworthy being that to Palin-

¹ Homer (26, 10 ff.); Plato (11, 4 ff.; 25, 1 ff.); Aristoteles (26, 21 ff.); Pliny the younger (1, 4 ff.; 1, 26f.); Claudius Claudianus (7, 6 ff.: Epigramma in sphaeram Archimedes); Virgil (7, 10 ff.: IV. Ecloga, v. 42); Cicero (7, 36 f.; 30, 31 ff.); Terence (29, 9 ff.; 29, 21 f.: Andria, Act I. Scen. 1, 41), etc.

² In one case King David's name is rendered into Icelandic as Daði hinn fróði (5, 28).

genius.¹ The author also makes frequent use of proverbs, as a rule applying them correctly.²

It is not our intention here to examine the author's indebtedness to Erasmus, or to make a minute comparison between the two *Encomia*. To say that the imitation stands far behind the model, is unnecessary. The Icelandic satirist was no Erasmus. The phrasing and the process of reasoning in the two works are often very similar, but what we especially miss in the Icelandic satire, as compared to the other, is the sparkling wit and biting sarcasm. It must be remembered, however, that this to some extent is due to the character of the haranguer. Folly is more capable of merrymaking than Lie.

It has often been the fate of authors of writings similar to this that their works have been used against them, or they themselves been looked upon as representatives of the things they satirized. Something of that kind might have happened to our author. His countrymen were, as a whole, not accustomed to this form of literature, and there might be some danger that he would be looked upon as an advocate of lie. He foresaw this, and to the Icelandic rendering he therefore added a postscript warning against that interpretation,³ explaining the origin and aim of his work, informing his readers that he was striking at this vice and not defending it, pointing out, at the same time,

¹ Marcellus Palingenius is the pseudonym of Pietro Angelo Manzoli. He was born at Stellata near Ferrara, and flourished in the earlier half of the sixteenth century. His poem 'Zodiacus vitæ' which made him famous and to which P. H. refers (p. 23, l. 7), was first published in Venice by B. Vitalis, without date, probably shortly after 1534. It went through a number of editions, and was translated into various languages. It contains a violent attack upon the Catholic clergy, without impugning directly the Catholic faith. It was put on the Index and ordered by the Inquisition to be destroyed. The titles of the different Latin editions vary somewhat. The edition we have before us (Amstelodami 1628) has the following title: 'Marcelli Palingenii Stellati poetæ doctissimi, Zodiacus vitæ, hoc est, De hominis vita, studio ac moribus optimè instituendis, libri XII.' The twelve books are named after the sign of the Zodiac. The poem seems to have retained its popularity throughout the eighteenth century.

² The proverb on p. 29, ll. 18-20 is somewhat different in Guðm. Jónsson's collection of proverbs: Gakk þú fyrir hvörs manns dyr, seg engum nema satt, og þó verðr þú hvumleiðr (Safn af ísl. orðskviðum, 1830, p. 117). In Danish it runs: Hvo der gaar for hver Mands Dør og siger Sandhed (Sanden), faar en bruden Pande (Syv, Alm. dansk Ordsprog, 1682-88, I., p. 375;—Mau, Dansk Ordsprogs-Skat, 1879, no. 8333).

³ He compares his position to that of Erasmus and of the less known Johann Balthasar Schupp (Schuppis, 1610-61), German theologian, peda-

that it was always necessary to know both sides of a question—the thesis and its antithesis. He admits also that he dealt more cautiously, or more timidly, with religious questions in the Icelandic version than in the Latin original. This curtailment is especially noticeable in the last portion of the essay, and it is much to be deplored that the Latin original is lost; because, the weight of the satire lies principally in that field. It is primarily directed against the story of the fall of man, which the Lutheran church treated as an historical fact. In a playful way the logical consequences of this doctrine are drawn—the lie which changed the original man, was responsible for practically all human things, good and bad, since they would not have existed otherwise, and the blissfulness of Eden is sneered at. Accordingly he tries to show how human life and human activities are imbued with falsehood and dissimulation; his arguments are not always clever, and sometimes he falls out of the rôle of satirist. The satire is a general indictment of humanity, its customs and beliefs, with particular reference to contemporary conditions; noteworthy are the allusions to certain features of the devotional literature of the day. The author's chief object evidently was to stimulate men to free and enlightened inquiry about human affairs, so that they might not blindly follow all they heard from the authorities. He chose to present it in this form, doubtless for reasons similar to those of Erasmus. The clergy and the government might object to such treatment of certain subjects by the author, but the jocoserious form would make it less offensive to them, and thus save the author from difficulties.

In his postscript the author tells us that the essay met with no 'condemnation' (svörtum calculo) from learned men in the

gogue and satirist. The work referred to by P. H. was probably first published in 1640, reissued in 1642 and 1656, with the title: 'Xenium sive de usu et praestantia Nihili, dissertatio philosophica raptim concepta et festo trium Regum recitata'. It was rendered into German by the author himself, and included in his 'Schriften' (Hanau, 1663) under the title: 'Von dem Lobe und Würde desz Wörtlein Nichts.' (Cf. Paul Stötzner, Beiträge zur Würdigung von J. B. Schupp's lehrreichen Schriften. Leipzig, 1890. pp. 27-30.) Goedeke (Grundr. zur Gesch. der deut. Dicht. III², p. 234 ff.) says that his satires 'die durch unbefangene Auffassung der Weltverhältnisse, fern von allem Schulpedantismus, frisch wie die Rede des Volks, durch geschickt eingeflochtene Schwänke erwecklich, die besten des Jahrhunderts sind.' It may be doubted whether P. H. was acquainted with Schupp's essay before leaving Iceland.

University and in Iceland who had seen it in the Latin original. We have, however, no other contemporary utterances regarding it. Even some of the historians of Icelandic literature, like Jón Thorkillius and Hálfmán Einarsson, do not even mention it among the author's works. The former, however, is likely to have kept silent about it from religious bigotry. Bishop Finnur Jónsson, on the other hand, gives it his unstinted praise : ' tanta arte, tantaque ingenii vi ac dexteritate elaboratum, ut omnium promereretur admirationem.' But we feel inclined to question his statement that it helped its author with the University authorities. In the first place, it is not mentioned at all by Torfason or others ; secondly, the essay is of such a kind that, although it may have been looked upon as interesting and clever, it would serve hardly as a recommendation to government officials under the rigid orthodoxy and absolute monarchy of the time. It seems on the whole to have passed without much notice in the beginning, and probably became first appreciated after the spirit of Enlightenment had reached Iceland in the latter half of the eighteenth century. The date of most of the MSS. confirms that. But it is to be remembered that this satire is one of the early products of humanistic culture in Icelandic literature, and if we find some faults in it, it is well to keep that fact in mind, and to remember that it is the work of a youth of twenty.

LOF LYGINNAR.

Ópartisker og þolinnmóðer tilheyrendur,
velkomner úrskurðarmenn,
heiler og sæler.

Þótt það sie vel og viturlega sagt, að menn skule ecke flasa til fordilldar sier, helldur bíða efter vegsemd sinne, þangað til 5 hún siálfkrafa að höndum kiemur, sem spekingurinn Plinius skrifar, og þótt það sie hin hæðsta æra að forþienia sier lof og hrósun, enn ecke sækia eftir henne með raupe og reiginslátum, þá samt sem áður, þegar so er, að óþacklátar eður öfundsamar manneskiur gleyma að tilleggia mannkostunum sinn tilbærelegann 10 heiður, eður og neita góðu fólke síns lofstírs, þá sie eg ecke hvað í veige stendur, að maður meige siálfur leiða sína koste í liós í allann góðann og skickannlegann máta. Og með því það er riett og víst, sem gömlu mennernir hafa sagðt, að heiðurinn elur alla ment, þá er það betra að klifrast með hnúm og hniám upp 15 til vegsemdarinnar, sem knýr so framm kostina, sem sporinn drífur hestinn, helldur enn að gefast upp á miðiu skeiðe mannkostanna, vegna þess þeir ecke eru agtaðer og í æru hafðer. Því að líka sem það að lof og hrósun hefur furðannlegann kraft að upphvetia og örva mannanna syne, so er það þvert á móte 20 undur, hvað miög það latar einum manne, og so sem niðurþrycker hönum, þegar hann fær ecke sinn tilbærelegann lofstír; leggst þá allt í lamasess og slensíu, so ecke verður að veige neitt ypparlegt fyrer sig að taka. Hvört hier um er nú talað fleira eður færra, þá er það víst, að dygðinn elskar liósið, og vill láta 25 sig síá og lofa. Enn með því að sumer eru so til sinnis, að þeir girnast helldur lítið hrós enn mikið, sem nefndur Plinius seiger, þá er betra siálfhrós enn eckert hrós, sie það ecke til annars, þá samt til að giöra iðraverk þeim öfundsiúku, sem ránglega firra menn sínu lofi.

Hier er komið mál með vexte, tilheyrendur góðer, að þesse 30 hin sama er orðsökinn, að jeg nú í dag rakna úr rote að þylia æfesögu mína, sem um so marga manns aldra hefe vereð kreft uppi horne, og af aldeilis öngvum lofuð. Ecke er mier í sinne að hroka mier uppi skýenn, eður með gine gleypa siöstirne; 35 helldur vil eg að eins láta mier nægia að minna yður á tign mína

og virðingu. Nú giöre eg þetta ecke fyrer sköp framm, því eg sie hvörsu allmarger álasa mier og hallmæla, bæðe í orðum sínum og skrifum; og ef þeir giöra það af heimsku og óvite, þá er ærinn þörf, að eg fære þá á riettann veg; enn giöre þeir það af 5 illendum einum, þá þarf eige leingur að efa, hvört eg meige sækia minn sóma, og forsvara mig fyrer þeirra hótfyndne.

Hier fer eg þá á flack, ein gömul gyðia, sem kölluð er Lýge, kannskie mörgum ókunnug, en það er þó sannast, að eg ætla flester hafe reynt nockuð af mínum kröftum og verkunum. 10 Og þyker mier nú fyrst gott til að hlacka, að eg hefe feingeð so hentugann tíma til míns áforms, sem alldrei hefur fyr í manna minne vereð. Á eg það að þacka kallinum gamla föður mínum, sá er því orkað hefur, að á þessare ölld er orðinn so mikill fiölde vors liðs, að mig rekur siálfa í roga stans; og þess vegna hreste 15 eg upp hugenn, og byriaðe þessa predikun. Því nú eru aller söfnuðer og samkundur so uppfyllt af lygnum mönnum, eins og være þeir þangað aller stefnder, eður rakaðer saman úr öllum hálfum jarðarennar. Og er það því líklegt, að mín predikun mune fá því meire áheyrslu, og því betre ávöxt færa, sem fleire 20 eru mier velviljaðer og hliðholler í mínu erende. Það hiálpar og uppá sökina, að eg hefe riett mál með að fara; því að þótt aller hafe mín so mikil not í verölddunne (sem eg nú strax skal viðstöðulaust bevísa), þá lasta mig þó aller, og jafnvel þeir, sem mier eru mest áhángande, tæta mig og rífa í sundur með herfeleg- 25 um hrakyrðum; og munu þier því vorkynna mier, þótt jeg láte gómakvörnina gánga, og forsvare mig siálfa. Enn vere einginn so galinn, að hann ætle jeg mune á meðan hirða mikeð um það sem sannleikanum viðkemur; því við höfum leinge elldt grátt silfur saman, og mun so fara á meðan eg er við líðe, að vinskapur 30 ockar mun vera álíka sem tóu og lambanna. Og sie hier nockur innan veggia, sem ofmikið helldur af sannleiknum, hann packe sig út sem óðast, á meðan eg les þulur mínar, og framtel ætt mína og afspreinge, vöxt og vænleik, alldur og æfe, afl og orku, og allt mitt atgiörfe. Reiseð nú upp eyrun, góðer viner, og 35 láteð mier eige bregðast von mína um yðar þolinnmæðe á meðan eg er í þessu starfe.

Það er yður nú fyrst í frettum að seigia um ætt mína, að eg er eige kominn af neinum smákvikendum eður húsgänge, eige helldur af uppdiktuðum goðum heiðenna manna, sem þó var í

fyrndenne haldinn nóg virðing. Faðir minn mun öllum alkunn-
 ugur vera ; og er hann vegna síns mikla ríkis og velldis kallaður
 höfðinge þessarar veralldar, vegna síns mikla kraftar og
 furðannlegrar orku nefnist hann sterkur hervopnaður, og vegna
 sinna margfalldra sigurvinninga og stríðsverka vígamaður frá 5
 upphafe. Og trúe eg valla nokkur sie til í veröldu allre, sem
 eige þrálega finne til hans orku og undrana. Ef þier spyrieð
 að hans retta og eigennlega nafne, þá hefur hann þaug mörg, og
 næger honum eige að hafa tvö eður þriú nöfn, eins og hvör al-
 mennings gantinn, helldur hefur hann þeim mun fleire nöfn, sem 10
 hann er þeim öllum meire. Þó ber eitt af öllum, sem er það
 dýrðlega Lucifers nafn, hvört hann öðlast hefur, ei af því hann
 bere líós eður lykt undann öðrum, hvað að er þræla eður að
 minnsta koste þienara embætte ; helldur af því, að so oft sem
 hönum sýnist, þá umsnýr hann sier í ljóssins eingil, so sem seiger 15
 Páll nokkur, á hvörum þier hafeð mikinn trúnað. Ecke tíær
 yður að spyria, nær faðer minn hafe lifað, því hann er elldre enn
 aller yðar forfeður, þótt þier rekið framm í alldernar, í hundruð-
 ustu ættkvísl, og mun hann þó enn síá eina bratta, og margann
 ungann aflifa. Nóga hefur hann magt og ríke, so og fiölða 20
 dravanta og annara þienara og útsendara, þar með ærna speke,
 sem bæðe yfergeingur yðar skilning og mitt málfære, jafnvel
 þótt eg hefðe hundrað tungur, og være allar stálslegnar. Að
 sönnu heyre eg nokkra seigia, að það sie hiegóme að hrósa sier
 af ætt sinne ; enn það ætla eg að eige þar heima, þegar börninn 25
 verða ættlerar og úrkyniast frá tignum ættum, hvað ecke nær
 til mín, því eg er föður mínum að öllum háttum lík, hlýðe
 hönum, og giöre hans vilia kostgiæfelega. Jeg giöre og eckert,
 utann það sem hanns erendum viðvíkur, og hann útrettar ei
 helldur neitt án mín, það nokkuð sie íspunneð. Og með soddan 30
 hætte má eg víst þykast nokkur af ættum mínum.

Nú hef eg sagt yður nokkuð af föður mínum. Hann tók til
 sín móður mína, er Öfund hiet, og var hann þá ungur, enn samt
 var til þess nógleg orðsök ; því að þegar hann fornam, að eirn
 auðvirðelegur jarðarsonur var giörður sier iafn eður hærre, sem 35
 þó var af einu ypparlegu berge brotinn, þá fyrtist hann, sem von
 var, og tók (sem eg sagðe) sier til fylgekonu frú Öfund, móður
 mína, að hann giæte feingið af henne afkvæme það, er hefna
 skyllde þessarar vanvirðu, og dempa manninn, sem helldur hátt

var settur. So fæddist eg, frumgetinn dóttir föður míns, og var ærið bráðþorska, so ecke finnast dæme til; var það og skamt, áður eg næðe fullkomnum vexte og afle. Strax voru mier feingnar þernur yfred margar, enn þó báru tvær af hinum 5 öllum. Heiter sú fyrre Siálfs-elska, og er hún ætíð heima hiá mier, skillst og alldrei við mig, hvört er eg fer. Enn sú önnur heiter Haturseme, og plaga eg að senda hana út sem eirn trúann erendisreka, þegar nockur veiðe er í höndum. Langtum fleire eru mínar þernur, en þó eru þessar hinar hellstu, sem næst mier 10 ganga.

Nú er að seigia af fósturjörð minne, og mun eige alllíteð þykja til hennar koma; og eru aungvan veiginn við hana jafnande þær 7 stórborger, sem þrætast á sín á mille um fæðing- arstað höfuðskálldsins Homeri, og ecke siálfur Ódáinsakur, þótt 15 vel sie af hönum sagt. Heyrt munuð þier hafa gietið staðar þess, er Paradís nefnist, lystelegt pláts, og síblómgað sumar og vetur; þar em og fædd og borinn, og þar var eg minn fyrsta alldur uppalinn. Veit eg að nockrer eru, sem öfunda mig af þessare virðingu, og neita, að Paradís sie minn fæðingarstaður, með því 20 að Lucifer faðer minn, þá hann fyrst talde um fyrer móður allra manna, þá hafe hann ecke logeð að henne, helldur brúkað so sem nockurs konar vöflur, og fært í spursmál, hvort þau mundu ecke verða guðunum lík, ef þaug æte af ávextinum; og þetta þykiað þeir kunna að bevísa af hebreskum skræðum, sem jeg hefe ecke 25 neitt með að giöra, því eg legg ecke í vana minn að lesa í því Moysis kvera rusle, sem nú er orðið afgamallt. Enn hvörju skal eg svara þessum mínum óvilldarmönnum öðru en því, að þeir eru í siálfum sier sundurþycker, því annare stundinne seigia þeir fullum hálse, að Lucifer hafe logeð að Evi, og þess vegna kalla 30 hann lýgennar föður, epter þeim nýrra parte Bibliu sinnar. Allt um það, þá þyker mier vænt um soddann menn fyrir það, að þeir liúga ákaflega. Því að strax þegar heimurinn var valla skapaður, og fyrstu tegunder hlutanna voru valla aðgreindar úr fiórum elementum, á þeirra gyllene ölldinne, þegar þeir seigia, 35 að Satúrnus kongur hafe ríkt, þá bióst eg að boðe foreldra minna, og tók mier mann í stack að hefnast á óvinum þeirra, og auka ríke föður míns. Geck þetta þrekvirke so kostulega, sem eg villda ákiósa; því þeir fyrstu menn hlýddu mier ei að eins, helldur feck eg þar að auk því til vegar komið, að Eva fór siálf

að liúga, og sagðe guð hefðe bannað að snerta ávöxtinn, þar hann hafðe þó að eins bannað af hönum að eta. Og nú liek allt í liúfa lynde. Enn strax á eptir, þegar sú fyrsta rannsókn skieðe, fiellu þaug frá mier, í því þaug sögðu satt, og meðkiendu sinn görning. Nú vil eg biðast dóms og úrskurðar af yður, 5 góðer tilheyrendur, hvört allt er mier að kenna, og hvört þeim hefðe ecke verið betra að liúga eitthvað sier til afbötunar og línkinda, helldur enn með sínum einfalda sannleika að steypa sier í straff og reiðe. Kyr voru þaug í Paradís efter það þau fóru að mínum ráðum, enn strax sem þaug snerust til sannleikans, 10 og meðgeingu verkeð, þá voru þau þaðan útrekenn. Jeg var það, sem upplauk þeirra augum, so þau feingu ærna speke, og lærðu að þeckia gott og illt, sem þau eige áður þecktu; enn strax sem þaug á sagðan hátt geingu efter sínum eiginn þótta, og sögðu satt, þá fellu þau í dimmstu villumyrkur og galinnskap, 15 og so eru aller þeirra niðiar inntil þessa dags. Og þó á mier að vera allt þetta að kenna á sumra túngu!

Nú hefe eg rausað nockuð fyrer yður um ætt mína og fæðing-
arstað, so og um fyrsta flaggið jeg feste upp, þegar jeg fór úr
föðurgarðe, og giörðe mitt fyrsta þrekvirke. Nú á eg efter að 20
seigia yður frá notum þeim og gagne, sem allt mannkyned af
mier hefur. Ecke þurfe þier að stara á mig fyrer þettað; því
þó yður þyke það ólíklegt, þá skal eg so klárlega reka það
framann í yður, að þier skuluð verða hissa. Og fyrst ætla eg nú
að bevísa, að það sie mier að þacka, að nockrar manneskiur fæð- 25
ast og eru til á jörðunne. Það munuð þier hundrað sinnum
verða að meðkienna, að aller menn eru liúgarar; því það
seiger Daðe hinn fróðe, hvörn þier kallið kong og spámann verið
hafa. Gáed nú að, hvað víðt og breiðt þetta tekur. Það sem
er so eiginnlegt einne tegund, að það tilheyrer henni allre, enn 30
aungvum auðrum, það fráskilur sömu tegund frá öðrum hlutum.
Nú er lýgen öllum mönnum sameiginnleg, sem eg strax bevísade;
hún heyrer og aungvum til, nema mönnum einasta, með því
aðrar skepnur hafa eige forstand eður skynseme til að liúga.
Allt annað hvað maðurinn giörer, það hafa önnur dýr sameiginn- 35
legt með hönum. Þau hrærast, þau ganga, þau síá, þaug heyra,
þaug sitia og standa, vaka og sofa, þeinkia og endurminnast,
allt eins og maðurinn; ef eige öll, þá samt nockrar þeirra
tegunder. Maðurinn talar, hin dýrinn tala og með sínum hætte,

og papagöenn lærer að tala manna mál. Maðurinn kann að hlæa, og það seigia nockrer, að hönum sie eiginnlegt ; enn hafð þier ecke sieð hundana hlæa líka, þá þeir flaðra uppá húsændur sína? Alleinasta að liúga, það kann einginn, nema sú yppar-
5 legasta skepna, sem er maðurinn. Enn það er mergurinn málsins, að lýgenn er so sem eitt kenneteikn, með hvöriu manneskiann aðgreinist og þeckist frá hinum auðvirðelegre dýrunum. Nú er yður þá annaðhvort að giöra, að meðkenna það þier sieuð liúgarar, ellegar að neita því, að þier sieuð mann-
10 eskiur, með því að aller menn eru lygarar, sem reglann seiger ; og verður þá annaðhvört þessara að vera. Og siáeð þier nú siálfer, hvað mikeð þier eigeð mier að þacka, sem er það, að þier eruð manneskiur. Enn þetta er þó enn nú lítið hiá því, að menn nýta sier gott af mier um allann sinn alldur. Því það
15 siáum vier á ungbörnunum, að strax sem þau kunna að hiala, og þá þaug giöra nockuð sem eige skyllði, og móðerenn eður fóstran finnur að því enu sama, þá kenner náttúrann siálf þeim að forsvara sig með smálygum, stundum að þræta fyrir, stundum að bera sökina uppá aðra, stundum að afsaka sig með einhverium
20 smáskreytum, og þetta verður þeim að liðe, og fer so fallega, sem ei være af þeim að vænta á ungdóms fyrstu árum. So nákvæmlega hefur náttúrann farið að því, að innplanta það fyrst hiá manneskiunne, sem til mestu þarfa kann að koma.

Nú kemur mier af þessu til hugar sú spurning, sem ei varðar
25 alllítið um að vita, hvort það kome meir af náttúru eða vana að vera lýginn. Hvar til eg svara so, að hier má hvörugt annars missa, helldur nær maður er lundlæginn til nockrar konstar, þá verður vaninn að giöra það sem til vantar ; og að sönnu vill hier mikið til, því sá er einginn fullkominn lygasmíður, sem eige
30 gietur so spunnið lýgena upp úr siálfum sier, sem kongulóenn vef sinn. Enn að eg kome aptur til máls míns, þá, so sem það, að menn strax á unga alldre byria að liúga, so helldst það og so leingst við, sem von er á, þar eð mannlegt samkvæme í heim-
inum kynne ecke eirn dag án lýginnar að standast. Að þetta sie
35 so á sig komið, vil eg bevísa af því, að hvört sem maður vill um hönd hafa bóklegar konster eður ýmisleg handverk (sem er það tvennt er veröldinne og mannlegu lífe viðhelldur), þá þarf þar ætíð til nokkurn lyga blending. Enn áður enn eg þetta með bevísingum staðfeste, þá giætið að, hvörsu víðt og breiðt það

tekur, sem eg kalla að liúga, sem er, ei að eins með berum og opnum orðum að mótseigia sannleikanum, helldur og so með útvortis hegðan, skicke, og ásýnd láta sýnast öðruvíse enn í sannleika er, eður og láta sem eige sie það, sem þó er, og þvert á móte láta sem það sie, sem þó ecke er, hvað allt er riettkölluð líge. So sem vier lesum hiá skáldinu Claudiano, að þegar stiörnumeistarinn Archimedes giörðe sier eina sphæram eður hríngahvolf efter himinsinns hlaupe, þá kallaðe himna-guðinn Jupiter það upplogenn himinntungla hríng, hrósande þar með þessu smíðe. Í sama máta, þegar höfuðskálldið Virgilius talar 10 um forfaða ull, þá seiger hann hún liúge upp á sig ýmislegum litum (af því hún var eige so lit í fyrstu, og af náttúrunne). Af soddan líge eru öll þau hellstu handverk og prýðelegustu konster fullar ; því hvað giöra þeir annað, sem þá auðvirðelegu hlute, so sem tre og járn, tin og leir, og annað soddann yferklína 15 með silfre og gulle, eður og með ýmislegum forkostulegum farfa, so það skule hafa ásýnd annars málms, helldur enn í raun riettre er, og selia so þetta út, ecke án merkelegs ábata. Og þó er þar so langt frá, að þetta sie lastað, að menn hallda því meir af einum handverksmanne, sem hann hefur á þessu betre 20 tók. Það skal og ecke tíðt siást, að það hús sie útvalið til gleðskaps eður giestaboða, nie nockrar mannlegrar lysteseme, í hvöriu soddann lygaskin eige glansar fyrer augum manna. Hvað giöra farfararnir annað, og sierdeilis málaraerner, sem so artuglega apa efter náttúrunne ; og þó samt í öllu þessu er þeirra 25 handverke hrósað, vegna þess nytseme og lysteseme, og því forfarnare sem þeir eru í þessu lygapriále, því meir hrósar verkeð sínum meistara. Jeg vil nú ecke tala um þá, sem smyria og farfa andlit sitt og hár, so þeir sýnist fríðer, og liúga so upp á sig annare ásýnd enn náttúran hefur þeim giefið ; og samt 30 sækia aller efter soddann ; og hvör sem ei vill þann hópinn fylla, hann er á þessum dögum haldinn eirn ruste. Enn að eg ecke tale margt um handverkinn, til hvörra minna mun þykia koma, þá flýte eg mier nú til bóklegra konsta, sem eru þær rettu fríkonster, hvörjar aller þeir, sem vitið hafa, hallda hið stærsta 35 sælgæte mannlegs líferniss, þær eð uppfærða æskuna, enn skemta ellenne, prýða meðlæteð, og hugsvala mótlætinu. Og þessar enu sömu so ypparlegar konster eru mestann part giörðar af líge, og kunna valla án hennar að lærast eður skiliast ; sem og eige

helldur er von, þar allar þessar konster eru í fyrstunne [fyrir hana] uppfundnar og innkomnar; því að ef Adam og Eva hefðu eige hlýðt lýgenne, helldur blifð fast við sannleikann, þá hefðu þær til einkis gagns verið; og má þess enn nú menjar síá, 5 því að þess heimskare sem eirn er, og veit síður af neinum lærdóme, þess minna kann hann með art að liúga. Og hier af kemur það í sama máta, að þegar hitt lífið kemur, sem fullkomið er, og þesse ölld er úte, þá munu og bóklegar lister dvína. Hvörs vegna, má eg spyria; nema vegna þess, að þá verða aller 10 á eitt sätter, af því einginn lýgur þá öðrum á móte, sem alltið skeður, þegar menn þrætast á, að þá verður annarhvor að liúga. Enn þetta er nú so víst, að ei þarf bevísinga við, og því flýte eg mier til að telia upp áðurnefndar lister, og að sýna, hvað sierhvör þeirra nýter sier af lýginne.

15 Og fyrst tek jeg uppá Grammatica, eður þeirre konst, sem höndlar um sierhvör orð mannlegrar ræðu. Eun með því að hún er helldur vegur og underbúningur til lærdómsins, helldur enn siálfur lærdómurinn, þá hefur hún minne lygar í sier enn hinar aðrar; þó samt sem áður, so oft sem eitt orð tekst í 20 annarlegri meiningu, og víkur frá sinne fyrstu og rettu meiningu, so oft er þar nokkur lýge með blönduð.

Siáum nú því næst Rhetoricam eður Talskonstina, sem kenner lipurt og prýðelega að tala. Það þore eg að seigia, að hennar meste partur er eige grundvallaður nema bara á lýge; so sem 25 eru öll þaug orð, sem menn kalla metaphoras og tropos; so sem til dæmis, þá menn seigia, að himinn og jörð heyre og síáe, sólinn blygðist, siórinn reiðist, staðurinn kunne að bera vitne um verkið, maðurinn brenne af kiærleika, og þúsund fleire soddann orðtæke. Að jeg nú eige tale um það, þegar maður talar þvert 30 um huga sinn, hvað að er ein sú stærsta ræðunnar prýðe. Hvör sem nú være so diarfur, að hann villde taka öll soddann lyga málfære burt úr talskonstinne, hann munde að sönnu vera halldinn heingjande helgeþiófur.

Nú í þriðia máta er Logica, eða Disputatíukunstinn, sem þeir 35 seigia að þess vegna sie uppfundinn, að menn kunne með disputatium að uppgrunda og finna, hvað satt og rett er. Enn jeg seige þvert á móte, að hún er til þess pienannlegust, að kunna vel að liúga, og lýgena að forsvara, því sá kann einginn vel að disputera, sem eige hefur lært að hallda rángre meiningu framm,

og forsvara hana á móte sannleikanum, og være eige það, þá yrðe einginn disputatía manna á meðal ; og þetta er það sama, sem hin eðla kunst Logica kenner.

Hier til nefne eg í fiórða máta Lögspekina, um hvöria hið sama er að seigia, að sá er einginn góður lagamaður, sem eige 5 veit eins að veria rángt mál og rett, og að fella og reisa einn og hinn sama mann fyrer sömu sök ; og meige þier siálfer nærre geta, hvaða liúgkiænsku þar til mune þurfa, að snúa so málenu á allar síður. Og þeir, sem þetta giöra, eru af hverium manne heiðraðer, og forþiena sier þar með ærna peninga. Hugleiðið 10 nú með siálfum yður, hvað vel og lystelega þesser míner þienarar mune lifa, sem so eru halldner og hafðer í hávegum af hvörjum manne ; þar hiner einfölldu og sannsögulu, sem allt seigia eins og þeir meina, eru foragtaðer og að hatre hafðer ; og þar hiner eru allstaðar velkomner sagðer, og með gleðe meðtekner, eins og 15 væru þeir nýlega af himnum ofannkomner, þar meiga þesser óttast, að þeir muni verða að fara á húsangang, og deya um síðer í froste og hungre bæa á mille. Og koma þeim þá sannendenn til næsta lítils.

Þá er í fimta máta að minnast á Stiörnukunsten, sem með 20 öllum rette má kallast ein himnesk konst, þar hún upplyfter mannsins augum og þeckingu frá jarðarduftinu, til að skoða hásaete guðanna og þess fögru gimsteina, þau miklu liós veralldarinnar. Enn munu þá nockuð stiörnumeistararner og þeirra list kunna að vera og viðhalldast fyrer utann lýge ? Það er 25 langt fiærre. Því að fyrer utann almennelegar villur og yfersión, sem þeim jarðnesku hlýtur stundum uppá að koma, þá þeir vilia grenslast um það himneska (um hvað eg vil að sinne eige margt tala), þá leika þeir sier að því í sínum bókum, að digta á heiminum aðskilianlega hrínga, so sem jafndægri hríngana, 30 sólmerkia hrínginn, og sióndeilldar hrínginn, sem þó alldrei eru í náttúrunne skapaðer. Þeir seigia og að sólinn formyrkvist, þá það er þó víst, að sólinn alldrei missir sitt skin í siálfre sier, þó mönnum sýnist so vegna skuggans, sem á mille ber. Item seigia þeir, að sól, tungl, og stiörnur gange upp og niður, hvað ei er 35 satt, því þau eru alltið jafnhátt frá jörðunne, hvört í sínu hvolfi, hvað sem oss þar um sýnist. Mier mun eige tíá að tala um það almenna orðtak, að so og so margar sóler sieu af himne, það sie tunglleysa, og annað soddann. Enn þó vil eg spyria, hvar er

sólin og tunglið, þegar þau eru af himninum? Þar sólenn alleina er að þeirra eigin sögn 29 sinnum stærre enn öll veröldinn, siór og jörð til samans. Það er og kátleg lýge, að sólinn renne í ægenn, eins og hún mune dýfast í sióenn, so sem þá glóande 5 járn er herðt í nó. Og er þetta enn nú efter af þeim heiðnu bábilium og lygakenningum, að sólinn brynne hestum sínum í Vesturhæfe. Enn frammar er það skrítelegt, að þeir tala um 4^r horn jarðarinnar, heimsskaut, og annað þvílíkt, eins og være jörðinn sköpuð sem kotruborð með 4^m hornum, flíótande ofann á 10 siónum, enn himninum være tialldað þar uppyfer, og hann læge so á siónum utann um jörðena, hvað hið sama er gylld hundrað vætta lýge. Jeg þore nú eige að tala um það orð, sem í hvörs manns munne sveimar, að þeir tala um sólargang, stiörnugang, etc., þar þó Copernicus og hans tilhangendur hafa á þessare öld 15 nóglega bevísað, að það sie jörðin, sem geingur og vellist, enn sólinn með öllum stiörnunum stande kyrr, og gange hvörge, jafnvel þótt mönnum so sýnist, eins og þeim sem sigla með lande framm sýnist landeð ganga fyrer, en skipeð kyrt standa, því augun liúga það að þeim, ef skilningurinn eige visse betur. Um 20 þetta (seige eg) þore eg eige margt að dæma, því eg veit hvað Galilæo varð, að hann var settur í 7 ára fangelse af papiskum, fyrer það hann hieilt með Copernici meiningu, og mátte um síðer hana afsveria. Læt eg því aðra dæma um þessa stiörnu-meistaranna lýge. Enn hins vil eg diarflega geta, hvörsu þeir 25 vísvitande leika sier að lýginne, þar þeir digta, að á himninum sieu aðskilianleg dýr, so sem hrútur, uxe, krabbe, leon, flugdreke, steingeit og önnur mörg skrímsle, sem valla hafa siest á jörðunne, enn síður á himnum, og alldrei hafa þar helldur verið. Nú veit eg þier seigið, að stiörnumeistarar verðe þetta að giöra, so aðrer 30 skilie þá, og so þeir gete tiltekið viss pláts á himninum. Vel og gott (svara eg þar til) það er mier nóg, og það er það eg kappkosta að bevísa, að allar konster þurfe mín nauðsynlega með, og kunne eige án mín auðveldlega að tracterast, nie öðrum að kiennast.

Næst efter stiörnulistena er nú í siötta máta Lækniskonstenn, 35 aungvu óþarfare enn hin, með því hún forvarar mannanna líkame frá sóttum og síúkdómum, og læknar þá, nær þeir eru uppáfallner, og so sem helldur sálunum aftur, þá þær ætla af líkam-anum að flýia. Enn þesse konst er þó mier að þacka, því að, so sem það, að hefðe eg eige verið, þá hefðe hennar alldrei not

verið, so heild jeg henne og við magt enn nú. Því fyrer utann það, að læknismeistararnar iðuglega liúga að þeim siúku, til að locka þá og ginna að taka heilsubótarmeðölinn, þá er það merkelegt, sem sá ypparlege spekingur Plato seiger, að einr lækner meige og eige að liúga að sínum patient, allt framm í 5 rauðann dauðann, og lofa honum aftur sinne heilsu, so hann örvinlest eige fyrr enn öndina þrýtur. Og efter þessu boðorðe, sýnist mier, að lýginn sie sú seinasta huggun og hugsvölun, sem einr lækner kann að gefa þeim siúka.

Nú kem eg í siöunda máta til þeirra, sem mier er best við, og 10 mest er markeð að; það eru þeir andríku menn, og þaug furðuverk náttúrunnar, sem Skálld kallast. Er so mællt, að þeim fylge mikill andakraftur, so sem einr þeirra sagðe um sig, að hann giæte kveðið tunglið niður af himne, stöðvað rennande vötn, og rekið stiörnurnar til baka, með sínum skálldskap. Og 15 að sönnu, sieu þar nockur hálf-goð til í verölldunne, þá eru skáldinn. En hvar af hafa þaug allann þennann sinn kraft, nema af skálldskapnum? Enn á hvörju er hann grundaður, nema lýgenne? Og þess vegna eru skálldunum sierdeilislega lygakenningar tileignaður; þess vegna kallast og kveðlingarnar 20 digtar, að uppdiktunenn (það er með berum orðum að seigia, lýginn) er so sem líf og sál skálldskaparins, án hvörrar allt er dauðt og dofið; og þar fyrer, þess meir, sem einr kann meir að digta upp af siálfum sier, því betra skálld er hann reiknaður. Hiner aðrer, sem lióð kunna að giöra, en eige digta, eður liúga 25 upp efnenu, hafa eige þá æru að heita skálld, heildur nefnast þeir hagamællter, hvað latinsker kalla versificatores. Og er það merkelegt, að skálld hafa so vel hiá Grickium sem Rómverium sitt nafn af því orðe, sem merker að giöra eða digta upp nockuð af aungvu. Hier vil eg nú eige margt tala um það lygaleyfe, 30 sem skálldinn hafa framar öllum öðrum mönnum, hvað menn kalla ýkiur, þegar þeir giöra af hinum allraminstu hlutum so stórt, sem bæðe være himin og jörð, af einu minsta sandkorne heillt fiáll, og af mýflugunne einr úlfallda. Nú vil eg á þennann hátt álykta og argumentera. Allar ýkiur eru lýge. Nú er það 35 víst, að ýkiur eru skálldskaparins mesta prýðe; so fylger það þá á efter, að lýgenn eintómis er skálldskaparins mesta prýðe. Þessu vil eg hier við bæta, hvað mikið þeir eige þá lýginne að þacka, um hvöria skálldin yrkia drápur og lofkvæðe, til að hallda

á loft þeirra ódauðlega mannorðe, hvað alltið hefur verið í miklu geinge, allra hellst hiá furstum og stórherrum, þeim sem siálfir hafa nockuð merkelegt aðhafst.

Loksins og í áttunda máta kiem eg til siálfrar Heimsspekinnar, 5 sem Philosophia nefnist. Jafnvel þótt eg nú alla reiðu hafe af þessu miklu aflokeð, þar eð allar hinar bóklísternar, sem nú hefe eg talið, innefelast eirninn under hennar nafne. Enn öll heimsspekin er tvöfölld, annaðhvort sú, sem grenslast efter náttúru hlutanna, eður í annann máta sú, sem siðar og lagar 10 mannsins líf og framferðe. Um hvörja hellst þessara, sem vier nú tala vilium, þá er það víst, að hún hefur sinn uppruna af lýgnum dæmesögum. Er það og sögn flestra lærðra manna, að þeir fyrstu heimsspekingar hafe eige verið aðrer enn skálldinn, hvör þegar þau sáu, að sú örðuga og torlærða speke munde eige 15 auðvellðlega með berum orðum rúm finna hiá fávísium almúga og hanns veikum skilninge, þá fundu þeir uppá það ráð, að þeir so sem innvöfðu og sveipuðu spekinnar kenning í uppdigtuðum dæmesögum og lyga-historium; og þegar almúgafólkinu þótte nú gaman að læra þessar digtaner, þá numde það under eins (þó 20 so sem eckert afvitande) spekinnar og vísdómsins fræðe, sem hulin láu í soddan dæmesögum. Og sýnist so sem þeir merkelegustu spekingar, Pythagoras, Aristoteles, Plato, og aðrer fleire, hafe hier af tekið upphaf síns lærdóms; og að þeirra speke, sem þeir öðrum kendu, hafe ecke verið annað enn soddann fornra 25 dæmesagna rettur skilningur og útpýðing. Nóg eru að sönnu dæmenn, sem þetta kunne að sanna; enn það yrðe næsta oflangt, þaug öll upp að telia. Að eins vil eg á tvö eður þríú minnast. Hvörsu artuglega hafa þeir fareð að útmála heimsins sköpun og fyrsta alldur í þeirre dæmesögu um Saturnum og Jovem! Hvar 30 verður nákvæmlegar fyrer sióner sett tímans og alldanna ásigkomulag, helldur enn í þeirre sömu lýgesögu? So sem þegar Saturnus átte að gleypa í sig alla sonu sína, og spýa þeim upp aftur. Hvað mun það merkia annað, enn að tíminn og tíðin eyðer öllu því, sem í tímanum fæðist og skapast, og kemur so 35 annað nýtt í þess stað, so að eins hlutar undergangur er annars uppkoma. Og (þó kímelegt þyke á að heyra) hvað munu þeir hafa meint með það, að Saturnus hafe gielltd föður sinn himinn, annað en þetta, að eige skapast neiner aðrer hluter af himinsins verkan, helldur enn í öndverðu skapaðer voru? Eða

hvað mun það vera, að elldaguðinn Vulcanus var uppfóstraður af vatna gyðjunum, og þegar hann elldist, þá smíðaðe hann himn-akónginum Jovi reiðarþrumur? Sannlega, eige annað en það, að þeir gömlu hafa viliað þar með kienna, að skruggur og reiðarþrumur kiæme af elldi og vatne, þegar elldshiten og 5 vatnskiælann stríðer hvört á móte öðru í loftenu. Soddann lygaðæme kynnu að teliast upp hópum saman, með hvörjum þeir gömlu vísendamenn hafa alla náttúruspekina útmálað, og af hvörjum hún er til vor kominn. Ei er minna verðt um það, hvörsu þeir hafa alla siðaspeke og lifnaðarins boðorð í soddann 10 upplognum dæmesögum framsett, so sem þá þeir digta um laun þaug og straff, sem guðerner hafa ýmsum tillagt, um hvað eg vil innan skamms nokkuð meira seigia; enn á meðan vísa eg yckur til Eddu, lesið hana og gaumgiæfeð, og skuluð þier í hinne römmustu Hárslýge og Lokalýge finna hina díupsettustu speke. 15 Því einginn má vera so ær, að hann ætle þeir gömlu mune annaðhvört siálfer hafa trúað, eða viliað láta trúa þeim lygum, so sem orðinn siálf og frásagnernar hlióða, helldur hafa þeir haft þar under fóligna vísdóms meining. Og hefðu þeir eige þetta bragð brúkað, og tekið aðstoð hiá lýginne, þá veit eg alldrei 20 hvörninn vísdómurinn hefðe plantaður orðið hiá soddann ótömdu og óviðráðannlegu fólke, sem þá var í heiminum.

Nú þykist eg hafa fært sönnur á mál mitt um bóklegar konster og veralldlega speke, hvörsu mikið þær eige mier að þacka. Enn nú kemur efter stærra styckið, og mun yður það öfgar 25 þykia, ef eg get bevísað það sama um hina æðre spekena, sem sumer kalla andlega, og í þeirri grísku latínunne heiter Theologia, hvör eð og so kallast og er drottning allra bóklegra konsta, og þær hennar þernur. Veit eg hún mune reiðast mier og seigia: Hvað kemur þetta mál við mig? eða vill nockur drótta að mier 30 lýge? Það þar um, seige eg; en eg bið orlofs, að meiga seigia friálslega það mier býr innan rífa, því eige er betre sú músinn, sem læðist, helldur enn sú sem stöckur. Enn jafnframt þessu mun eitthvað fyrer verða, að koma fleirum á mitt mál. Fyrst seige eg það óhrædd í alla staðe, að á meðann eirn holldlegur 35 maður er í hreyse (eður helldur að seigia, myrkvastofu) þessa dauðlega líkama, þá er hann af siálfum sier í so megnu villu-myrkre vafinn, að hann eige skilur, hvað guðs er, og það er honum heimska; sannar þetta með mier eirn af yðar eiginn

trúnaðarmönnum, er Páll heiter ; hefe eg heyrð hans getið, þó mierz sie að öðru ókenndur. Hier hafa nú þeir fyrstu lærefeður tekið það sama til bragðs, sem nýlega sagða eg um heimsspekana, að þá þeir giörla sáu, að óhægt mundi vera að innplanta í 5 skilning ótaminns og ósiðaðs almúga þá kenningu um guðanna leyndardóma, þá sýndist þeim það hentuglegast að uppfræða fólk með uppdigtuðum æfinntýrum um guðena og þeirra velgiörninga, so að menn, sem fyrer soddann æfinntýrum og dæmesögum fúslega geingust, skyldu smámsaman venjast við að meina og 10 trúa rett um guðina og þeirra náttúru ; og á þennann nátt vissu þeir, sem so lærðu, ecke siálf fer fyrr af, enn þeir alla reiðu höfðu lært þessa leyndardóma. Og þetta kölluðu þeir Theologiam mythicam, það er, heilagar eður guðlegar dæmesögur. Soddan eru ótal til, sem bæðe þeir grísku og latínsku hafa samsett, og 15 eru í siálfum sier eige annað enn bara lýge, enn hafa þó samt með þessu lýginnar hulstre eður skurn alla þeirra religion og trúarbrögð, so sem kiarna, inne að hallda. Og ef eg skyld þær allar upptelia, og með sinne rettre þýðingu útskýra, þá þyrfta eg þar til Nestoris alldur, sem varð 300 ára gamall. Enn so blinder 20 meige siá, og daufer heyra, og dauðer þreifa á, að þetta er einginn hiegóme, sem eg með fer, þá ætla eg að leiða hier til nockur efterdæme. Og fyrst gáed nú að spekingnum Æsopo, hvörninn hann fór að kenna sína theologiam eður andlega speke (sem hiá þeim heiðnu ecke var annað enn um dygðer og mann- 25 koste og þeirra laun), nefnelega, að hann með sínum lygadæmum og fabulis kiende það og innrætte í brióst mannanna, sem aðrer hefðu eige með laungum predikunum og mælskumergð kunnað til vegar að koma. Og hefur hann það í kaupeð fyrer sínar lygar, að aller lesa hann með lyst og fýsn, og nema so af hönum 30 góð heilræðe, og er hann enn á þessum dögum kendur ungdóm- innum í flestum scholum, því menn siá, að ungdómurinn geingst fyrer soddan. Enn hiner, sem með opnum og alvarlegum sann- leika kenna, eru valla heyrðer, og það með leiða og trega, og er þá sem vindur um eyrun pióte. Því það geingur oftast so til 35 manna á meðal, sem það geck forðum spekingenum og mælsku- mannenum Demostheni, að á meðan hann í sinni ræðu var að tala og ráðleggja um alls Gricklands velferð, þá sátu hans tilheyrendur með geispum og fettum vegna lángseme, enn sumer hlupu út, og var þar nær komið, að hann mundi verða að predika fyrer

tómum veggjunum, og hans tilheyrendur mundu eige aðrer verða enn stockar og steinar. Enn sem hann miðt í þessu tók það ráð, að hann skrökvaðe upp lygasögu eirne um asnansskugga, þá þuste allt fólkið inn aftur, og með stærstu gaumgiæfne og efterleingingu hlustaðe til, þar til hann feinge þá sögu endað. 5 Soddann lognar dæmesögur eru og ei að eins geðþeckar á að heyra, helldur og eirninn [hafa] þann kraft, að þær hræra og víkia mannanna sinne, framar enn aðrar alvarlegre og berorðare ræður, og hafa undarlega mikla verkun til að áeggja og afráða. Til dæmis : Hvað er kröftugra að hallda mönnum frá ágirndarinn- 10 ar löst, enn það sem þeir gömlu hafa digtað um Tantalum, að vegna þess hann var ágiarn og ómettanlegur í lífinu, þá sie það hans straff í helvíte, að hann vaðe vatnið uppí höku, enn giete þó alldrei druckið, því vatneð flýe frá vörum hans so [hann qveljist] í eilífum þorsta ; og að hann miðt í sínu sívarande 15 hungre síæ jafnan fyrer sier uppreiðt matborð, enn meige þó alldrei þar af neyta. Aðrer meiga ráða mönnum frá ótrú og harðýðge með mörgum greinum úr sinne ritningu ; enn ef eg ætte þeirra málahluta, þá munda eg brúka þar til dæmesöguna af Lycaone, sem vegna þessara sömu lasta varð að úlfe. So veit 20 eg og eige, hvað betur kann að afráða mönnum ofdirfsku helldur enn dæme samæn af Icaro, sem flaug ofhátt upp under sólina, þangað til vaxið smelltist, sem vænger hans voru með límder, og hann siálfur datt niður í hafið ; eða dæme Marsyæ, sem villde þreyta hörpuslátt við Apollinem, og varð af hönum yferunnenn, 25 og síðan lifande í eina eik uppheingdur og kvikur fleiginn. Soddann hefur á fyrre ölldum vereð máte og meðal að útbreiða religionem og trúarbrögðenn, ásamt góða siðe og mannkoste að kienna, enn aftra löstum og ósiðum. Siálfer lærefeðurner lasta þá, sem á síðare tímum hafa af þessum dæmesögum giörðt 30 hiátrú og óvana ; og hafa þeir sannarlega sieð, að í þeim sömu digtunum hefur í fyrstu hulinn verið riettur og góður lærdómur ; enn þótt síðan heiðingia á meðal være illa með hann farið, það var eige siálfra dæmesagnanna skulld eður löstur.

Ef þier nú seigeð, að eg hróse mier af villu heiðinna manna, 35 sem einginn riettr trúarbrögð haft hafe, þá svara eg fyrst, að það er eige mier að kenna, þótt þeir fære illa með þessar lygasögur, í hvörjum þó so mikið gott var hulið, því annað er riettr brúkun, enn annað vanbrúkun. Er það og sannast að seigia, að einginn

hlutur under sólunne er so góður, að eige meige hann misbrúka. Enn ef þier framar á þessa standið, þá bið eg yður að erta mig eige upp, so eg tale um siálfs yðar theologiam og andleg fræðe, því við það ætlaðe eg leingst að hlífast. Enn fyrst eg þar á 5 minnist, þá má eg spyria : Hvað er það, að þier tilleggið guðe augu, eyru, nasar, munn, hendur og fætur, og aðra lime, eins og holldegum mönnum, þar guð er þó eirn ande, enn ande hefur eige hollð nie bein, sem þier siálfer viteð og meðkienneð. Þess vil eg og spyria, hvört þær mörgu efterlíkingar, sem í Ritning-
10 unne standa, mune so í sannleika skieðar og passeraðar vera, sem þær eru sagðar og fortaldar. Jeg þeige nú um það, hvörsu oft þeir andlegu taka þá heiðnu til vitnis um sinn lærdóm, þá hina sömu nefnelega, sem allann sinn lærdóm höfðu byggt uppá þær lognu dæmesögur, um hvörjar eg nýlega talaðe. Þier munuð
15 (kannskie) seigia, að þetta hlióte so að vera, og því verðe ei öðruvís fyrerkomið. Það hið sama pyker mier vænt um, og það er það sem eg vil bevísað hafa, að soddan heilög lýge sie nauðsynleg. Enn það vitið þier siálfer, að því nauðsynlegri sem einn hlutur er, því dýrmætare og verðugre er hann. Ef yður nú so
20 líkar, þá vil eg seigia yður eina litla frásögu, sem nockuð kemur við þessu efne. Maður nockur spurðe klerk eirn líttlærðann, en þó skynugan og málhvatann, í hvörre bók hann visse mesta lýge vera, og meinte hann munde til þess taka annaðhvört Eddu, eða Homerum, eða jafnvel Æsopum, eður einhvörn af þeim gömlu
25 lygaskáldum. Klerkur liet sier eige bilt við verða, og mællte : Það skal eg strax seigia yður. Jeg hefe alldrei nockurs staðar sieð nie heyrt stærre lýge helldurenn í Bibliunne og það í siálfum kiarna guðspiallanna, það er handbókinn vor, sem biskuparner fá oss prestunum að lesa og útleggia fyrer söfnuðenum. Hinn
30 er spurðe varð hissa við þetta, og meinte, að klerkur munde afsinna orðinn ; og um síðer sagðe hann : Fyrer hamingiunnar skulld, það mætte eg vel vita, hvar nockur lýge stendur í Bibliunne. Margt kynne eg nú til þess að tína, svaraðe klerkur, en þó vil eg að sinne alleinasta á eitt minnast. Gyðingar sögðu
35 við frelsara heimsins : Vier seigium vel, að þú ert samverskur, og hefur diöfulinn. Það var hin mesta höfuðlýge under sólunne ; og þó stendur þetta í Jóhannis guðspiöllum. Þann annann stansaðe, því hann gat eige haft á móte þessu. Enn yður mun samt eige stansa (vænte eg), helldur munu þier svara mier því,

að þetta sieu eige síalfs skrifaranns orð, helldur hafe hann þetta
 efter öðrum, enn samsinne því eige. Par til svara eg so, að það
 veit eg vel, að hann hefur þessu eige upplogeð; enn eg meina
 so, að være lýginn so ill og vond, sem hún er sögð, þá munde
 hún alldrei vera innfærð í so merkelega bók, sem Bibliann er; 5
 hellst með því síalfur Páll (hvörn eg áður nefndt hefe) seiger,
 að ósæmelegur lestur skule eige heyrast eður nefnast góðra manna
 á meðal. Hier varðar mig eckert um, hvað almenningur seiger,
 og hvörsu hann lastar lýgena, og jafnvel síalfer þeir, sem allra
 giarnaster eru til að liúga, því að þar ríður eige minna á, hvað 10
 merker þeir eru, helldur enn hvað marger, sem ein hlut frambæra.
 Og so þier nú síáð, að mig vantar eige þetta til míns máls, að
 ypparleger og merker menn sieu mier fylgiande, þá vil eg telia
 upp með leyfe yðar nockur dæme, eige Óðins nie Ása, sem þier
 kannskie til mín ætleð, helldur þeirra, er þier kalleð sannhelga 15
 menn vera, og sýna yður berlega, hvörsu þeir hafa hiálpað sier
 við lygena í sínum stærstu nauðsynjum. Breyte eg í þessu efter
 góðum og kænum talsmönnum, sem plaga að yfervinna sína
 mótstöðumenn með þeirra eiginn ástæðum.

Ber eg þar nú fyrst niður, sem að er hinn mikle maður 20
 Abraham, chaldverskur að ætt, hvörn þier kallið föður eður
 foringia trúaðra manna, það er, að mier skilst, góðra og dygðugra.
 Það er mier með rökum sagt, að þá hann var í einu framande
 lande útlægur með konu sinne Sáru, þá rataðe hann í þær herkjur,
 að hann mátte óttast, að kongurinn í landinu munde brenna fyrer 25
 fríðleik konu sinnar, og láta sig so myrða, ef hann visse, að
 hann være hennar egtamaður, so kongurinn kynne því helldur
 með frelse yfer hana að komast. Hier visse nú þesse góðe faðer
 eckert annað til ráðs, enn að seigia konu sinne, að hún skyllde
 seigiast vera hans syster, þvert á móte því sem í raun rettre var, 30
 því hann sá það í hende, að giæte hann eige með þessu bragðe
 fríað hana frá spiallan kongsinns, þá munde þó samt sínu lífe á
 þann hátt óhætt verða; hvað og eirninn skieðe. Og þennann
 hnykk brúkaðe hann ei að eins einu sinne, helldur í heilar tvær
 reisur. Þótte hönum það og eige nóg að skrökva síalfur, nema 35
 hann vende konu sína á þá sömu list með sier. Og í þesse síns
 föðurs fótspor hefe eg heyrt, að Isaach hafe eirninn geingið sem
 góður niðie, þegar eins var fyrer hönum ástaðt.

Hvað skal jeg nú seigia um þær dygðugu yfersetukonur í
 Ægyptalande? Hvörjar að, þegar so var, að konguriuu hafðe 40

befalað að myrða öll sveinbörn ebreskra manna, og einginn annar vegur var til undan því að komast, þá lugu þær að konginum, að þær ebresku konur være so lífhraustar, að þær fædde börninn áður enn yfersetukonurnar kizeme að, og være þá búnar að
 5 skióta þeim undan; hvað bæði var í siálfu sier lýge, og það þyngra var, á móte siálfu æðsta yfervallde loginn. Enn ei að síður er þeim góðu konum hrósað þar fyrer af hvörjum manne; og það meira er, þá er skrifað, að guð hafe þeim það siálfur ríkuglega launað, og uppbyggt þeim hús, það er, ávaxtað þær
 10 með lífsávexte og nógum nægtum. Því hann sá mörgum saklausum barnakindum vera hiálpað þar með frá dauðanum, sem annars hefðu mátt tímannlega fortapast; því hvað mundi sá týranne hafa skeytt um auðmiúkar fyrerbæner eður um tár mæðranna, eður vein ungbarnanna, sem á síðann eige neitt
 15 agtaðe Moysen, hvörn hann þó visse og þeckte af siálfum guðe sendann vera? Það eina þore eg að seigia, að so marger af þessum sveinum, sem undan varð komið, hafa eige haft orðsök að álasa stórum lýgenne, þá þeir komu til vits og alldurs, með því þeir voru siálfer með soddann meðale frá dauðanum frelsaðer.
 20 Enn þar eg nú minntist á Moysen, þá er og so nockuð um hann að seigia, því þá hann hafðe í sinne að útleiða Ísraelsfólk af Ægyptalande, og frá kongsins týrannaskap það að frelsa, þá bað hann konginn að lofa sier og því út á eyðemörku um 3 daga til að fórnfæra, og lietst so strax mundi aftur hverfa, þá hann þó
 25 hafðe sett sier, að færa fólkíð aldeilis í burtu og aldrei aftur að koma. Vænte jeg hann hafe þá rankað við, góða manninn, með hvörju bragðe hann siálfur hafðe áður frá lífsháskanum frelsaður verið.

Enn er eitt stórmerke, sem alldrei mun niðre liggia, sem er
 30 innleiðsla þess sama fólks í Canaanslandið góða; og veit eg nockuð að seigia, hvörninn það geck til; enn þier skuluð siálfer um það dæma. Foringe þeirra, Josua að nafne, hafðe sendt undann niósnaarmenn nockra til að vita, hvörninn ástaðt være í landenu, so hann kynne að haga sier þar efter. Þesser komu til
 35 konu nockrar, Rahab að nafne, sem sumer kalla lausakonu, enn lærðu mennerner seigia mier hún hafe vereð ein ærleg giestgiafara kona. Það gillder mig nú einu; enn hitt veit eg, að þá hún visse, að ef innbyggjararner hefðu til þeirra spurt, þá mundi þeir eige lífs undann sleppa, og læge við siálfa garða, að eige

yrðe meir af innleiðslu fólksins, þá rende hún þeim í feste af múrnum, og það þá felast í fiallinu fyrir ofann bæinn um 4 daga. Enn sem hiner aðkomu, er þeirra leituðu, meðkende hún að vísu, að þar hefðu komið ókunniger menn í hús sitt, enn skrökvaðe því til, að hún hvörke hefðe þekkt þá, nie neitt við þá talað um 5 þeirra erende, og að eige visse hún, hvað af þeim være orðið. Enn með þessare lýge frelsaðe hún ei að eins líf niósnaranna, helldur og útvegaðe sier og öllu sínu hyske frið og frelse á síðan, þegar borginn var inntekinn, og það enn þá meira var, hiálpaðe Josuæ að innfæra fólkið í landið; og muude það þá fallega farið 10 hafa, ef hún hefðe eige sagðt nema sannleikann eintómis.

Minnast verð eg líka á David kong; er það halldið, að hann hafe eckert illmenne verið. Enn þó giörðe hann það [samt] sem áður, þegar hann var í mestu mannhættu, og flúðe til Achis kongs, að hann lietst vera óður og galinn, froðufellde og rak 15 höfuðið í dyrustafena, eins og ær maður; eins og það være eige nóg að líuga sier upp sótt og afsinnu með orðum einum, nema útvertis hegðuninn kiæme þar til líka. Heyrt hefe eg aðsonnu, að hönum hafe nockuð áorðið um daga sína, enn eige er þetta þar með talið, og alldrei helldur lagt hönum til lýta. Jeg þeigi 20 nú viljande um Chusai, sem lietst fylgia Absalone, enn vera á móte David, hvað öllum Gyðingalyð varð fyrir bestu. Jeg sleppe og að tala margt um konuna í Bahur, sem geymde Jonathan og Achima í brunninum, og sagðe þeir være komner yfer um vatnið; ellegar um Judith, sem með sinne klókke digtan fríaðe 25 allt sitt föðurland frá Holofernis hende. Ei skal eg helldur leggja mikið til Páls, hvör eð þegar hönum einu sinne sinnaðest við biskupinn, og kallaðe hann kalkaðann vegg, þá forsvaraðe hann sig með því, að hann hefðe eige vitað, hvör hann var, þar hann var þó auðþekktur af búnaðinum, og sat þar að auke opinnberlega 30 í andlegs yferdómara sæte. Eða þegar hinn same Páll skaut sier undann með því, að hann være innfæddur rómverskur borgare, þar hann var þó Gyðingur að ættum, fæddur á eyunne Tharso, sem liggur í landenu Cilicia, langt austur í heime. Þessu öllu og öðru fleira seigist eg viliande sleppa, því eg óttast, að þier 35 munuð geispa af langseme, ef öll dæminn skyllde upptelia. Enn hier af meige þier siálfer ráða, hvað marger verið hafe á ýmsum ölldum heimsins, og það þó góðer menn, sem með siálfum sier hafe kveðið under þessa vísu:

Heilög lýgenn holl og merk, hún hiálpa má,
þá skal liúga litlu við, ef liggur á.

Langt er það nú frá mier, að eg laste þessa góðu og frómu menn, helldur hrósa eg þeim fyrir þesse sín klókinde, og álykta 5 af þeirra dæmum, að lýginn sie eige so ill, sem almenningur seiger, helldur þörf og nauðsynleg, og jafnvel lofleg, sie hún riett og hentuglega brúkuð. Því það vitið þier siálfer, að hvað sem í siálfu sier og sinne náttúru er illt, það kann alldrei og hiá aungvum gott að verða, eins og elldur kann eige að vera kalldur, 10 og vatnið eige þurt, á meðan það er og heiter vatn. Jeg sagðe lýginn være lofleg, enn það lagðe eg til, ef riett og hentuglega være með hana farið; því um hennar misbrúkun að tala, á eige hier heima. Það er og sannast, að einginn konst er so góð og gagnleg, að misbrúkuninn giöre hana eige skaðlega. Pvert á 15 móte, so sem það, að því hvítara sem línið er, því stærre sýnist á því bletturinn, og lítil varta óprýðer fríðt andlit, so er því og so háttað, að þær bestu og ypparlegustu konster verða ei að eins óþeckar, helldur og so mjög skaðlegar af misbrúkuninne. Og so sem það, að rósinn vex eige nema meðal þyrnanna, so er og 20 allt, hvað ágiætt er, umgirðt með aðskilianlegre vanbrúkan, og verður því varlega með að fara. Eða mun nockur seigia, að elldur og vatn sieu þar fyrir óþörf mannlegu life, að marger fá af þeim skaða uppá góðs, líf eður lime, vegna sinnar eigin van-gætslu. Af loftinu taka menn andardráttinn, og án þess kunna 25 hvorke þeir nie nockur skiepna að lifa. Enn þegar loftið spillist, hvað stórar drepsóttir og skiæð mannföll munu þar af orðsakast? Sama er um þetta efne að seigia, að lýginn rett brúkuð er í siálfre sier góð, enn vanbrúkuð kann hún skaða að giöra. Og hier af kemur það, að yfervalldeð straffar þá sem liúga, ecke 30 vegna þess að þeir liúga, helldur af því að þeir liúga óforsíállega og heimskulega, eður jafuvel skaðlega. So giörðu þeir í Persia sem höfðu þaug lög, að hvör sem þrisvar varð fundinn að lýge, hann mátte alldrei tala eitt orð upp þaðann; enn hvörsu oft sem nockur laug, ef það komst eige upp, þá lögðu þeir þar til alls 35 eckert. Álíka sem það geck til hiá þeim í Ægyptalandi um þiófnaðinn, að þar var ei alleinasta leyfelegt, helldur og so loflegt halldið, að stela á laun; enn fyndist nockur í siálfu þiófnaðarverkinu, þá var hann hörðum refsingum undergefinn. Giörðu þeir visu menn þetta þar fyrir, að þeir vissu, hvað mikið

gagn kiæme þar af, er sú kunst være rett brúkuð og forsiállega, hvað þeir og einatt feingu að reyna, jafnvel þótt það gagn, sem af þiófnaðinum er að vænta, sie lítið hiá því sem af lýginne kemur.

Nockuð þykist eg nú hafa tilgiörðt að seigia yður frá kostum 5 og notum lýginnar, enn þó er það enn nú valla hálfnað. Og er það nú þessu næst, að hvað sem ágiætt, hvað sem glyslegt, hvað sem lystelegt er í heiminum, það er allt saman til hópa lýginne að þacka. Siáeð og virðeð fyrer yður so margar ypparlegar byggingar ; siáeð þær pregtugu og mikilfeinglegu borger ; siáeð 10 þær veglegu kyrkiur af múr og marmara byggðar ; siáeð þá háreistu turna, sem mæna upp í skýenn. Siáeð þá prýðelegu klæðadragt ýmsra þjóða með öllum sínum gimsteinum, gulle, silfre, silkes og flöyels búninge ; siáeð í einu orðe allt það kostulegt, sem mannlegt hugvit hefur kunnað upp að þeinkia 15 og konstinn að tilbúa. Allt þetta være hvörge að finna, ef að lýgin hefðe eige innkomið í heiminn ; því að þá hefðu menn lifað eins og villudýr á mörkum úte, so sem í Paradís forðum, og hvorke brúkað hús nie klæðe, nie neinar byggingar. Sama er að seigia um þaug merkelegu og yfervættis prýðelegu monu- 20 ment yfer gröfum konga og fursta, og annara stórhöfðingia. Því að hefðe ecke lýginn komið í Paradís, þá hefðe einginn dauðe vereð, enn hefðe eige dauðinn innkomið, þá væru eige helldur þesse monument uppbygð. Veit eg, að þier seigist hafa mist meira fyrer lýgina enn þessu svare, þegar þeir fyrstu menn 25 urðu að fara á vonarvöl úr Paradís. En eg svara : Yður munde hafa leiðst um síðer að vera sífelldlega í þeim garðe, og hafa einginn umskifte, helldur alleinasta að verða allann yðar alldur að una yður þar við jarðar grös og eika ávexte, því leiðist hvað sem leinge er, sem forn málsháttur hlióðar. Enn nú er eige hætt 30 við því, að mönnum leiðist sælgætið, vegna þess það er so sialldfeingið. Því að so sem það að hungríð er hið besta kridderí, og giörör alla fæðu velsmackande, og so sem það að eirn fátækur öreige gleðst meir af einu fimm álna virðe, sem hönum er giefið, enn hinn fullríke af allre sinne aleigu, so gleðiast menn nú meir 35 af því litla sælgæte, sem þeir nióta og torfeingið er, helldur enn ef þeir ætte það jafnan víst, og sætu jafnan í vellystingum upp under eyrun. Og ef þier vilieð eige trúá mier til þessa, þá packið yður upp til sveita, og lærið þetta af kotbændum. Hvað

er lystelegra en gott og fagurt sumar? Þó gleðst bóndinn hvörge nær so miög við sumarið sem hann gleðst við það, þegar hann hefur vel heyað á haustinn; vegna þess, að sumarið er alltið víst eftir veturinn, enn gott grasár er óvíst, og kemur eige ávallt að höndum. Og fyrir allar þessar greinar er það mier að þacka, að menn hafa eige so yferfliótanlegt af sælgjætinu, að þeim þurfe það að leiðast, eður við því að væma.

Nú er að tala um siálfm mannlegt líferne og innbyrðis umgeingne í þessum heime. Og er það fyrst í þessare grein, að það er inngæfð og meðfæðt mannlegre náttúru, að tala hvör við annan, bæðe sökum þarfenda og skemtanar. Skule þetta nú verða til nockurs inndælis, þá þurfa menn að vera friálser í tale sínu, seigia hvað sem fyrir verður, tala um hvað skeður út um býenn hingað og þangað, og stundum disputeru um heimuglega hlute, sem í náttúrunne eru fólgnar, og má þá eige færa fingur út í hvört orðið, nie allt á band festa. Ef þar kemur nú einhvör að samtalinu, sem er of sannsögull, og augva lýge getur liðið, þá giörer hann strax barn í sögunne, sigtar hvört orðað, og seiger: Þetta er ecke satt; það lýgur þú; þetta veit eg betur, og annað soddan; og fyrir soddan sannendamönnum meiga menn hvörki mæla nie tala, lesa nie skrifa, hósta nie hrækia, og jeg hafðe nærre sagt et cætera. Þar af kemur sundurlynde, þrætur og kíff, og stundum högg og mannslag, að sumer menn í heiminum eru so hótfyndner, að þeir geta eige liðið, þótt smálýge mætte í bland fljóta, og játar so einn, er annar neitar, þangað til mikill elldur verður af litlum neista. Það fá þeir að reyna, sem bækur skrifa, og láta útganga; því strax sem nockuð þess háttar kemur í liós, þá er strax einhvör til reiðu, að finna að og skrifa á móte og jafnvel hrakyrða höfundinn siálfann. Þá skrifar hvör á móte öðrum í þúsundasta lið, og vill halda sínu framm, sem kannske er augvu betra enn hins, þar blindur er hvör í siálfs sín[s] sök. Ofmörg eru dæminn hier til, að hinn stærste óróe hefur komið af einu eður tveimur orðum, og jafnvel í religions þrætu; so sem þegar öll Norðurhálfann, og meira til, var uppvægd út af þeim tveimur smáorðum af og fyrir; og enu nú í dag er nóg stríð um þaug orð *í*, *með*, og *under*, so sem einhvör lærður maður hefur á sinne tíð klagað yfer og sagt:

In, cum, sub, totum turbant monosyllaba mundum.

Í, með, og under allann heim

uppæser nú í flokkum tveim.

Um þetta, sem á nockru ríður, vil eg eige margt tala ; enn að seige eg, að fyrer almennilegs friðar og rósemdar sakir være að betra, að sigta eige so smátt hvört orðið, hellst þar menn í essu lífe vaða aller í villu og svíma, og síá að eins í speigle og íðgátu, sem þier síálfer seigeð, enn það heyrer alleinasta guðes g þeim ódauðlegu öndum, enn eige manneskiunne til, að aðgreina ett frá raungu, so sem skálldið Palingenius hefur merkelega þar um kveðið. Hvörsu langtum inndælara líf hafa þeir, sem tala og ræða allt hvað fyrer verður, og mæða eige síálfa sig um hof frammi í því að grufu ofdiúft efter sannleikanum, eður að rann-10 saka sanninde í annara manna orðum, láta helldur allt vera sem vera vill, giöra sier eige samvitsku af neinu, og fara so án allra umsvifa og útedúra beint inni Valhallar sælu. Hier af kiemur það, að sá er valla nockur, sem eige samsinne því, að það sie stundum gott, að seigia eige allann sannleik ; so sem á meðal 15 annara er einn (hvörn eg fyrer skemstu nefnde), [er] setur sig allstaðar í sinne bók haturlega uppá móte lýginne, enn kemur þó um síðer til síálfs sín, og giörer þá meðkenning, að hann seiger : Trúeð mier, það er stundum skaðlegt að fylgia sannleikanum. Enn það sem hann seiger, að sie stundum, það vil eg seigia, að 20 sie oftast, og náe til allra stietta. Og so eg þetta bevise, þá vil eg taka til á þeim hæðstu, og spyria fyrst, hvað er það sem viðhelldur keisara, konga, og annara stórhöfðingia hátign og virðingu, annað en þeirra háu og blómlegu titlar, sem uppfundner eru til að giöra háa meining og ótta fyrer þeirra magt í under-25 sátanna brióstum, án hvörra titla þeirra virðing være lítil eða einginn. Nóg er eg vön að hafa dæminn til, og mun so enn vera ; enn eg vil ecke nema fáein upptelia. So sem er það, að páfinn í Róm á að kallast allraheilagaste faðer, allrasælaste faðer, þar hann so sem hvör annar er þó margsyndugur, og mætte með 30 David játa, að sínar synder sieu uppgengnar yfer sitt höfuð ; og einginn kann að seigiast sæll fyrr enn hann er andaður, ef Soloni spekinge má trúá, og ætla eg það sie óhætt í þessu efne. Í sama máta á keisarinn að kallast hinn óyfervinnanlegaste, kongarner hiner stórmegtugustu ; og forstiórarmennerner í Hollande vilia 35 eige vera minne, og láta sig kalla hámeztuga herra ; þar þó aller menn eru sem vatnsbóla, duft og aska, og allt holld er sem visnað hey, sem einhvörs staðar stendur skrifað. Forstiórar og læremeistarar safnaðanna eiga að kallast háviser, hálærðer, og so

frammeftur götunum ; og þeir sem veraldlega speke stunda, eru oft kallaðir Pansophi, eður allt-skyniande, þar þó öll mannleg vitska er fyrir guði (það er, í riettre raun og sannleika) eige annað enn ídel heimska, skuggsiá og draumarugl nockurt.

5 Eínginn er sá, allt ef hann hefur eige verið dæmdur ærulaus á þinge, að ei sie kallaður góður, frómur maður, þar þó einginn er góður nema guð eirn, sem bókin vottar. Það er nú mín full alvara, að eg lasta eige þessa titla, heldur meina þá nauðsynlega vera, so leinge sem í leikspile þessa heims eru ýmislegar persónur

10 og embætte, og þeir giöra hvorki riett nie forsiállega, sem af þeim draga. Enn vilje menn þetta riett álíta, þá eru samt soddan forblómuð fegurðar nöfn, sagðra orsaka vegna, eige annað enn bara lýge ; eður ef þier viljeð heldur, að eg brúke hier til Salomons orð, þá eru þaug hiegómans hiegóme, og allt saman er

15 það hiegóme. Og legg eg nú enn under yðar úrskurð, hvað miked þeir eige lýginne að þacka, hvörra öll tign og metorð af henne hanga.

Með lýginnar tilstyrk er og það marghöfðaða villudýr, sem sumer kalla alþýðu eður almúga, í fyrstu tamið og siðað, lög

20 útgefinn, lönd bygð, yfervöldinn sett, og stiórnarhættir stiftaðer. So giörðe sá víse kongur Numa Pompilius, sá er fyrstur gaf mönnum lög og rettinde í Rómaborg, að uppá það hans lög hefðu því meire myndugleika, þá laug hann því upp, að hann á næturnar samreckte gyðionne Ægeriæ, og lærðe af henne sína

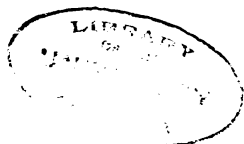
25 setninga. So giörðe Minos, sem var kongur í eygne Krít, eirn strangur og riettvís herra, að hann á níunda hvörju áre fór eirnsamann niður í hellirsgíá nockra, og lietst fá þar vitraner og opinberaner af Jove um það, hvör lög hann skyllde setia, og hvörju umbreyta ; hvað eð aflaði hans lögum mikils myndugleika ;

30 og giörðe fólkið hönum undergiefið. Eins giörðe hinn víse Lycurgus, að hann sagðist hafa feingið sín lög hiá vísdóms guðinum Apolline siálfum. Að eg nú eige tale margt um það mikla liós þess rómverska velldis, Scipionem Africanum, hvör eð nær hann hafðe eitthvört vigtugt erende að útrietta föður-

35 landsins vegna, þá gieck hann ætíð fyrst inn í kórinn á mustere Jovis, so menn skyldu trúa, að hann være af siálfum Jove fr]æddur, og hans befallingar því frammar agta. Enn hvað mun eg telia margt upp af þessa ? So eru í einu orðe allar ríkisstiórner og öll lög uppkominn, og með þessu móte staðfest. Mann hefe

jeg fyrer mier, sem er Plato, hinn vísaste allra Grikklands spekinga, hvör eð í sinne bók, sem hann hefur skrifað um stiórnháttuna, meðkenner, að fávís og ósiðaður almúga sollur kunne eige að stiórnost án soddann klókinda og nauðsynlegra lygabragða. Og sama er að seigia um trúarbrögðinn hvar á áður 5 hefur minnst verið.

Það sama sem eg hefe nú sagðt um þau hæðstu stiórnavöldinn, það kann og að seigiast um þau lægre. Því þar er eckert það embætte, sem nockur vande fylger, að það þurfe ecke að brúka klóka hnycke og sling vielabrögð oft og ósialldann, efter því 10 sem það almennilega orðtæke hlióðar : Hvar sem leonshúðin hröckur eige til, þar skal sauma við refsbelginn ; það er, hvar sem maður eige kemur sinne ár fyrer borð með opinnberre magt og afle, þar skal maður brúka vígvílar og leynebrögð. Og þar fyrer þegar Homerus vill útmála sinn Ulysem so sem hinn 15 forsiálasta og margreyndasta stiórnherra, þá útmálar hann hann under eins so, að hann hafe verið hinn útslungnaste viela og lyga smiður ; so það er síðann komið í málshátt, að þegar menn tala um nockra stóra og merkelega lýge, þá kalla menn það Ulyssis lýge. Og bregðst mier þá, ef að vigtuger og örðuger 20 hluter, sem mikil magt áliggur, so sem ráðgiafer, sendifarar konga á millum, samningar, sáttar og friðar giörðer, og annað þvílíkt, er feingið öðrum í hendur að útretta, enn þeim sem eru leikner í aðskiliannlegum soddann brögðum, og kunne vel að hafa um hönd hulda lýge, og koma so sínum mótstöðumönnum 25 í snöruna, fyrr enn þeir skilia eður afvita. Það lieku þeir Rómveriar, þegar þeir sendu til Antiochum kongs eirn soddan talsmann, hver eð bauð hönum til samnings hálfann sinn skipaflota, sem Rómveriar höfðu frá hönum tekið, þar þó þesse helmingaskifte voru so á sig kominn, að þeir ætluðu að saga öll 30 skipinn miðt í sundur, og bióða so konginum annann part sierhvörs skips, sem alldrei skylldu koma hönum að gagne. Og sannast hier máltak eins merkilegs keisara, sem um soddann var kunnigast, að sá kann eige að ríkia, sem eige kann að svíkia. Enn þetta nær eige að eins til þeirra, sem öðrum eiga að stiórna, 35 helldur og til allra manna. Hvör er siálfum sier næstur, og eirn hvör veit siálfur best, hvað hönum býr í sinne, og er eige skylldugur að seigia það öðrum, helldur má hann, nær þörf giörist, seigia annað enn hann meinar ; því ef nockur úteys öllu

sínu vite í annars barm, hann verður siálfur snart vitlaus. Guð hefur eige gífeð manninum glugg á brióstið, so hvör einn kunne að síá, hvað hönum býr innann rífa; því hann visse vel, hvað nauðsynlegt það være, að sierhvör hefðe sína þánka hía siálfum sier. Og ef öðruvís være, so hvör visse annars þánka, ráð, og áform, þá munde heimurinn snart eyðast, því hvör yrðe þá annars böðull og diöfull. Það er að sönnu so, að marger hrósa þeim einföldu, hía hvörjum hiarta og munnur fylgiast að, og verða samhlióða; enn eg þore að seigia, að sá er einginn, sem vilie láta aðra allt með sier vita. Jeg heyre vel, að Homerus seigist hata þá eins og siálft helvíte, sem hafa annað bert á tungunne, enn annað huleð í þánkanum. Enn jeg, og aller góðer menn með mier, hötum þá sem eru so opner í sier, að þeir slaðra upp úr sier allt það, er þeim býr í þánka. Enn um Homerum er það að seigia, að hann hinn same, sem þetta kvað, seiger bæðe guðunum og góðum mönnum margfallda lýge uppá, þó siálfur liúgande.

Nú er þar að komið, að eg á að fara að bevísa það sem eg fyrer skömmu sagðe, að mannleg umgeingne kunne eige vel að viðhalldast án allrar lýge, og er eg búinn að færa þar til nockur rök. Enn hier kiemur enn nú meira á efter. Heyrt munu þier hafa nefnt siálfhælni og yfirlæte, og skuluð þier það fyrer víst vita, að þessar eru eige hinar síðstu lýginnar tegundir, hvað siálfur Aristoteles spekinganna foringe með mier vitnar. Enn það skeður þá, þegar maður annaðhvort læst hafa það til að bera, sem hann aldeilis eige hefur, eður og giörer meira af því sem hönum er til lista lagt, helldur enn það í siálfu sier er. Og þetta seiger spekingurinn eige að sie illt, helldur hiegómlegt. Enn á eg að trúá því, að það sie hiegómlegt, sem so marga lítilmótlega hefur tigna giört, og sett þá á meðal herra og höfðingja? Enn þetta tekur þó so víðt og breiðt, að eg þykist vera viss um, að það sie öllum mönnum af siálfre náttúrunne inngesíð. Jeg tala hier eige að eins um það yferlæte, sem skieður með orðum, sem menn almennelega kalla gort, raup, eður annað soddan, heldur og eirninn það sem skeður með frammganginum, hegðaninne, klæðaburðinum, og andlitsins umbreytingu. Og er nú sá einginn, að ecke skicke sier öðruvís í öllu þessu á mannamótum, helldur enn þá hann lifer heima fyrer siálfan sig, so menn skule ætla hann mune alltið eins lifa. Og er þetta ein ærleg og

sæmeleg lýge. Þegar menn koma annara á meðal, þá eru tekin upp þau bestu og skickanlegustu klæðe, sem til eru, á hvörjum síást skule annaðhvört tign eður metorð, heiður eður lærdómur þess sem þau á sier ber; og má so oft síá einn blóðgírugan Antipatrum under einu hvítu meinleysisklæðe. Enn það er þó 5 máltæke, að klæðinn giöra manninn; og það annað, að so er hvör kvaddur sem hann er klæddur. Og er það sannast, að sá er ríett halldinn ósvinnur búre, sem eige helldur sier nockuð til á mannamótum efter sínum efnum. Enn sem maður kemur heim aftur til síálfs sín, þá má leggja af þenna fordilldar búnað, 10 og þar siest maðurinn so sem hann er, því yferhöfninn er þá burtu. Nú er þetta eige einasta sagt um klæðabúnaðinn, helldur og alla útvortis hegðan; því að augunn, ennið, og allt andlitið liúga oftlega, sem eirn merkelegur spekingur sagðe með sömu orðum. Það er meininginn, að það er nú hinn æðste móður, að 15 láta hrucka ennið og giöra sig alvarlegann, so menn skule ætla, að þar gange eirn rögsamlegur maður, sem eckert hafe með veralldarinnar látalæte að giöra. Sumer giöra sier upp hraðlegt gaungulag, eins og sagt er, að Alexander mikli hafe haft, so menn skule ætla, að þar sie under Alexandri brióst, þor, og 20 hugprýðe. Aðrer setia sier hægann og hæversklegann gáng, so menn ætle þá vera stöðuglynda, frammsýna, aðgiætna og forsiála. Enn hvörninn það er á sig komið hið innra hiá þeim, meiga þeir síálfer best vita. Enn hier tala eg eige um þá, sem þetta og þvílíkt hafa af náttúrunne, helldur þá, sem það giöra 25 sier af eintómis skrópum og yferlæte, hvörja eg þecke flesta vera.

Hier næst tel eg smiaðurhrósun við aðra, vegna skyllugleika; því að so sem síálfhólið lýgur sæmdum uppá sig, eður eykur þær, so giörer og smiaðraninn við aðra, að hún seiger þeim uppá þá koste, sem þeir ecke hafa, eður giörer ofmikeð af þeim; og er 30 hvorttveggia innefaled í hóle og hrósan þeirre, sem yfer máta geingur, og blönduð er með lýge. Nú er smiaðraninn sú hin sama, án hvörrar einginn er halldinn í neirnre manna tölu. Hún er sú glansandi silfurfeste, sem þeir gömlu hafa sagt að næðe af jörðu til himins upp, því hún samteinger það lægsta við það 35 hæðsta, þá fátæku við þá ríku, þá ótignu við þá eðalbornu. Hún er sú sem samteinger vinena sín á mille, og helldur þeim so samteingdum kíærleikans bande. Í henne er innefalinn so nær öll mannleg umgeingne og samkvæme, og hvörjer sem þessa

konst kunna, þeim er af öllum hrósað, þeir eru kallaðer kurteiser, hæfersker, velsiðaðer. Par á móti, þeir sem kalla það svarta svart, og skarnið skarn, og kunna eige að smiaðra, helldur seigia allt, sem þeir meina, þeir heita rustar, kotbúrar, skiftingar, 5 fantar, eður að minnsta koste plumper og ósvinner gantar. Að þeim blístra menn og fetta fingur, hvar sem þeir verða á veige. Eða mun eige so vera sem eg seige? Þá rangminner mig, ef eg hefe ecke siálf sieð þettað. Trú mier, hvör sem þú ert af lágu stande, kunner þú eige að seigia það svarta hvítt og það bogna 10 riett, og blása heitu og köldu af sama munne, og það so í lage fare, þá muntu alldrei komast í bland hárra manna, og alldrei svinnur maður halldinn vera. Og hvað margur má sanna það, sem Aristippus sagðe forðum, þegar Diogenes ávitaðe hann fyrer það, að hann smiaðraðe fyrer týranninum Dionysio: Ef þú 15 Diogenes (sagði hann) visser að brúka riett kongana, og skicka þier hiá þeim, þá þyrfter þú ecke að eta hrátt kál á deige hvörjum. Jeg hefe siálf þeckit eirn frómann og upprigtugann mann, sem einginn kunne neitt illt um að seigia, þar með sæmilega lærðann og skynsamann, enn var einfalldur og frábitinn 20 allre smiaðran; var hann þar fyrer lítils metinn, og hieilt sig oftast heima. Nú bar so til, að einhvör nábúanna giörðe eitt kostulegt gestaboð, efter sínum efnum, og bauð þar til allmörgum úr nágrennenu. Strax spurðe eirn af gestunum, fyrer hvörja orðsök hinn var eige kominn? Húsbóndinn svaraðe, sier hefðe 25 eige sýnst að bióða hönum. Því so, sagðe gesturinn, þar hann þó er eirn frómur maður, og kynne að gleðia samsætið með sínu viturlegu samtale. Það er að vísu so, svaraðe húsbóndinn, enn hann er riettur ruste, því hann seiger allt það hann meinar, og gefur aungvum gyllingar orð. Þessu samsinntu aller hiner, og 30 kváðu soddann menn ei hæfa til samsætis. Þetta er nú eitt efterdæme, enn soddann kynne þúsundum saman upp að teliast. Þeir meiga seigia hvað þeir vilia, að hræsne og smiaður sie eige annað enn ein sæt forgift, og sterk pestilentia, sem hvör góður maður eige að varast. Enn þeim hinum sömu, sem þetta seigia, 35 verður það jafnvel, að þeir gangast fyrer soddann smiaðran, og vita eige siálf, að það sie hræsne, þegar þeim er hrósað. Og ber þá að sama brunne og Sigmund keisara forðum, sem eitt sinn til sinna hirðmanna sagðist hata alla smiaðrara og hræsnara so sem fjandann siálfann, með því þeir væru sier og ríkinu harla

skaðlegir. Þá svaraðe Bruennius Neronensis, einn af hirðmönnum, mále keisarans, og mællte : Þó giöreð þier, herra, soddann smiaðurhálsum allt til góða, og giöreð þá að miklum mönnum. Þá leit keisarinn til hans, og sagðe : Þú seiger riett, því að hefðer þú eige verið eirn smiaðrare og hræsnare, þá munde eg eige hafa liðið þig so leinge í þínu embætte. Þetta mátte Sigmundur keisare játa um sig, og var hann þó halldinn einn hinn forsiálaste herra. Hvað marger munu nú seigia meiga um sig eins og húsangsprællinn sagðe forðum hiá Terentio :

Ef þeir lofa, lofa eg með ;
laste þeir, eg já við kveð ;
ef þeir neita, er eg með því ;
ef annað seigia, þar er eg í ;
það er í heime happa list,
og hleypur frí.

10

15

Og því skyllde ecke þesse list frí vera, þar öllum mönnum er það meðfæðt, að þeir vilja láta sier samsinna, með sier hallda, og sier hrósa. Því er það viturlega sagt norður í löndum : Gacktu fyrir hvörs manns dyr, seigðu alldrei nema satt, og muntu hvörjum manne hvimleiður verða. Til er annað sannmæle, sem komið er frá Rómverium, og so hlióðar : Efterlæteð giörer vináttu, en sannleikurinn giörer hatur. Hvar að eirninn hnígur það sem mællt er, að sannendunum verður hvör reiðastur, og því er það orðtæke, að seigia beiskann sannleika. Heyre eg það, að fólk seiger, að í vinskapium eige einginn hræsne nie smiaður að vera, helldur eige menn friálslega og án yferhilmingar að seigia sínum vinum til þeirra lýta. Enn vitið það fyrir víst, að fáer munu soddann ávítaner þola, so eige kólne vinskapurinn, sierdeilis ef þær koma so oft að, sem nockuð áverður. Þar fyrir með því allt mannlegt líf er fullt af ávirðingum, so eirn vinur verður daglega að síá í gegnum fingur við annann, já eirn bróðir við annann, maðurinn við konuna, og konann við manninn, þá er það ráðlegast að giöra sem það gamla boðorð hlióðar, láta hvörn fara sínu fram, so sem maður síáe það eige. Að eg enn nú sýne yður under augum, hvað illa sannleikurinn er liðinn, þá vil eg spyria : Hvað kemur til þess að druckeskapurinn [!] hefur so illt álit hiá öllum ? Það alleinasta, að öl seiger allann sinn vilja, og þeir drucknu kunna eige að hylia það, sem þeim býr í skape, helldur seigia þeir það, sem þeir meina sannast vera.

20

25

30

35

Pví hvað sá ódruckne hefur í hiartanu, það hefur sá druckne á tungunne. Par af kemur það, að sá er margur ódruckinn halldinn siðsamur, sem druckinn þyker valla húshæfur, hvað öllum er alkunnugt. Enn eg fære þetta til míns máls um það, hvað
 5 óþeckur sannleikurinn sie, og hvörsu lýginn sie nauðsynleg til að útvega sier hylle og vinskapi.

Framveigis á eg það nú eftir að bevísa, það lýginn sie sá allra beste læknisdómur á móte mörgum ódygðum og löstum, og jafnvel þar, sem einginn önnur bót duger. Yrðe það oflangt í
 10 öllum sínum pörtum upp að telia, og því vil eg so sem til dæmis á tvennt eður þrennt minnast. Par eru til tvær systur, óluckukindur báðar, Forvitne og Margmælge, sem fylgiast so að, að þar sem sú eina er, þar er oftast nær hin önnur með, því þeir sem miög eru forvitner, þeir eru oftast nær málugre enn eðrer
 15 menn. Og eru þær hiá mörgum so fast inngrónar, að jeg veit ecke, hvört eg á að kalla þær skaplöst, eður helldur innvortis siúkdóm, af löngum vana kominn. Við þessum tveimur er einginn önnur bót enn ein holl og klók lýge. Pví að, með því so er háttað, að þeir, sem þennann kvilla hafa, eru þeirrar lundar,
 20 að þeir spyria smásmuglega og ákaflega að sierhvörju, sem þeir ætla aðrer mune vita, so maður hefur eige frið fyrer þeim, fyrr en þeir hafa það út; og síðan hafa þeir eige siálfer frið, fyrr enn þeir fá sagt það öðrum út af sier; þá er eckert annað betra, enn liúga einhvörju að þeim, þó so líklega, að þeir gete trúað, og
 25 sagðt það so út af sier, þangað til það kemst upp um síðer, að það hafe verið lýge. Og þegar þeir so nockrum sinnum siá sig gabbaða, þá munu þeir um síðer kynleger verða, og jafnvel eige trúá sannleikanum siálfum, því þeir ætla þá, að aller mune að sier liúga, og vita, að sier er síðann hiá aungvum trúað. Hefe
 30 jeg vitað þetta ráð oft að liðe verða. Dæme hefe eg hier uppá að seigia, sem mig minner, að siálfur Cicero, borgmeistare í Róm, hafe í frásögur fært. Par var eirn ágiætur ráðsherra í Rómaborg; hann átte eina konu, sem var pláguð af þeirre kveisu, að hún villde allt vita enn aungvu leyna. Nú bar so við, að um eitthvað
 35 stórmál átte að ráðslaga, og varaðe það í nockra daga; var þesse ráðsherra þar á málstefnunne með öðrum höfðingiunum. Enn það var viðlagt, að hvör sem segðe nockuð af því, sem ráðslagað være, eður um hvað það være, sá skyllde hafa fyrergjörðt fie og friðe. Eitt kvölld sem þesse ráðsherra kom heim síðla, mætte

húsfreyja hans hönum, og spurðe fyrst með blíðlætum, hvað það være, sem ráðstefnunne hielde so leinge uppe? Hann kvað hana þar lítið umvarða, enda være sier eige helldur óhætt frá að seigia, og sagðe þá, hvað við læge. Hún tók þá að klaga yfer ástarleyse og kiælu manns síns, og særðe hann við alla guðe, og 5 alla ektaskaps trú og elsku, að hann segðe sier þetta. Hann lietst munde það giöra, ef hún segðe það aungvum. Hún qvaðst þeigia skyllde sem fiskur, og eige seigia hunde, því síður manne. Þá sagðe maðurinn: Hier hefur nýlega sieðst ein kráka flíuga yfer borgina með gulllegum hiálme á höfðenu. Og með því 10 þesse fyrerbúrður boðar einhvör ódæme, þá ráðslögum vier þar um, hvörninn sú yferhangande ólucka kunne að afvendast og guðerner til friðar að stillast. Enn mundu mig, að þú seiger þetta eige neinum, því þar við liggur friður og landvist ockar beggia. Annars dags efter sem hann var geinginn til ráðstofunnar, 15 tóku þessar nýungafretter að ískra í húsfreyju, og so þær yrðu henne eige að innanmeine, fór hún þangað sem vinnukonur hennar voru, og með hástunum tók hún að barma sier og seigia: Vei sie föðurlandinu! Vei sie þessare veslu borg! Vei sie mínum manne, og eirninn mier aumre! Ambátternar spurðu 20 strax, hvað illt være á ferðum? Feck hún þar ílát handa innanmeine sínu, og sagðe þeim slíkt er hún hafðe heyrt, enn þær báru það út um tún og torg. Og sama kvöldið er maður hennar villde heim ganga, mættu þessar fretter hönum, og var alsagt, að komniar være frá hans húse. Enn hann visse vel, 25 hvað under bió, og giörðe eige nema broste að; því hann hafðe logið þetta upp, til að stilla fýsn konu sinnar, enn dulið fyrer henne það retta efne málstefnunnar. Hvörsu meinið þier farið munde hafa, ef hann hefðe nú sagt allt hið sanna? Eige öðruvís enn so, að hann hefðe steyppt bæðe sier og henne, og 30 kannskie öllu föðurlandenu í hina stærstu ólucku. Og efter þessu hans forsiállega dæme skylldu aller breyta, sem eiga við nasvísa og forvitna og kiöftuga segge að beriaast.

Þá er því næst að telia ágirndena, sem er eirn kvikendislegur skaplöstur, enn þó ecke hægur út að rýma. Því um eirn óseði- 35 anlegann ágirndar bók má það vel seigia, að þó náttúrann sie laminn með lurk, hún leitar heim um síðer. Þó er jeg so gömul, að jeg man, það ágirndinn hefur verið með lýsenne útdrifinn. Það var eitt sinn maður nockur vellauðugur, enn herfelega

ágiarn, rakaðe að sier fie með rettu og raungu, enn tímde ecke að síá af kölldum vatnsdryck. Annar maður bið þar í nánd, klókklyndur ognockuð kímínn; sá tók sier fyrer hendur, að venia þennann ríka af sinne ágirnd, fór til hans, og talaðe fyrst 5 um ýmsa hlute. Á meðal annars sagðe hann hönum draum sinn: Jeg þóktist síá yður sitiande á bleiku hrosse, og þókte mier þier detta af bake, og sem hálfdauður liggia; því næst sá eg þar að flúga ótölulega marga hrafna, þeir eð villdu slíta hræ yðar, og í því vaknaðe eg. Nú eru draumar míner alldrei vaner 10 að eiga langann aldur; mun so enn fara, og ætla eg þér munuð snart deya; ræð eg yður nú sem vinur, að þier síáeð fyrer sál yðar með ölmsugjörðum og öðrum góðum verkum. Sá hinn ríke ágirndar kroppur, sem so margar góðar predikaner hafðe áður forgefins heyrt og foragtað, viknaðe við þessa lýge; sæmde 15 hann fyrst draummanninn góðum gáfum, og býtte síðann miklu fie út fátækra á meðal. Liet hann þá af sinne aurasýke, og vænte efter dauðanum. Að sönnu lifðe hann leinge þar efter, enn þorðe alldrei að láta af góðgiörðum sínum, því hann var sífelldt hræddur, að þá og þá mundi bleike hesturinn og hrafnarner 20 koma, og draumurinn mundi uppfyllast. Pykeest eg það giörla vita, að þier, góðer tilheyrendur, munduð óska, að marger yrðe með soddann lygum á rettann veg færðer.

Nú mun yður þykia toгна ræðann, og ætla eg því að stytta það sem efter er, sem er um þær innvortis dygðir, sem sumer 25 kalla andlegar. Þore jeg eige helldur mikið um þær að tala vegna prestanna, so þeir ecke reiðist, enda skil eg eige helldur mikið í þeim efnum. Þó hefe jeg heyrt nefnda eina dygð, sem lærefeðurner kalla móður allra annara dygða, og heiter hún bænærækne. Nú vil eg að eins spyria, hvað marger þeir sieu, 30 sem geta lesið þær bestu bæner með sannsögulum munne, so þeir liúgie eige þar á meðan? Hvað mörg vers (jeg vil eige seigia, capitular) eru í Bibliunne, sem menn mættu láta bíða, ef að sannindum skyllde fara? So sem til dæmis í Psaltaranum í þeim 6. psalme: Jeg þvæ mína sæng hvöría nótt og væte mitt 35 legurúm með tárum, Látum nú vera, að David hafe sagt þetta satt um sig (hvar um eg skal eige mikið disputer), enn hvör kann nú þetta um sig satt að seigia? Eins í ps. 51: Mín synd er jafnan fyrer mier. Enn fáer ætla jeg nú sieu, sem ætíð hugsa um sínar synder, og gleyma þeim alldrei. Jeg vil eige tala um

þá, sem alldrei huxa um sína glæpe, helldur ana framm í þeim þankalaust. Eins seiger Jeremias, að sín lifur sie úthellt á jörðina af harme, og annað soddann, hvað ef so hefðe verið, þá veit eg alldrei, hvörninn hann hefðe síðann kunnað slíkt að skrifa. Þó eru soddann greiner og hundrað fleire þess slags innfærðar í 5 þær bestu og nákvæmustu bænabækur, og lesa þær nú aller. Hvað í aungvann máta er að lasta, því þær uppvekja mann og láta hann komast við í sinnenu. Enn hitt er spurninginn, hvað marger þær kunne með sanne efter að hafa, so sem um siálfa sig, og hvört þeirra bæner verðe þeim eige að lygum. 10

Þá er í annan máta lítilætið, ein ágiæt dygd, sem kennemenn- erner predika. Enn hvað giörer hún eige? Sannlega lítilætið giörer það, að menn neita um siálfa sig því góðu, sem þeim er lánað, og játa uppá sig því illu, sem þeir eru fríer fyrer. Halldæð er það, að Páll hafe verið einn hinn hellste í postula-tölunne, sem 15 hann og so siálfur viðurkenner, að hann hafe meira erviðað í því embætte enn aller hiner. Enn þó kemur lítilætið hönum til þess, að hann í öðrum stað seigist vera minnstur og síðstur allra postulanna. Efter hans dæme breyta marger góðer menn enn nú á þessum tímum, sem játa sig vera allra manna, já allra 20 skiepna, vesta, svívirðelegasta, saurugasta; hvað eige kann um þá alla under eins satt að vera; enn hvörium það með rettu tilheyrer, veit einginn, nema guð alleina.

Því má eg eige gleyma, sem skrifað stendur, að þeir sieu sæler, á móte hvörium menn tala alla vondsku, þó liúgande; hvar af 25 það fylger, að lýginn er ecke ill þeim, sem uppá er logið, ef þeir að eins kunne álygena rett sier í nyt að færa, þar betra er að sakfellast fyrer ósanna sök enn sanna, og að áfellast fyrer rangann vitnisburð annara, helldur enn rettann. Og hvað mundu aller píslarvottar hier til seigia, sem hafa látið sitt líf fyrer álygena, 30 og öðlast so þar af dýrðlega píslarvættis córónu. Enn eige þarf so diúft að fara, eða so langt að leita; því siálfur spekingurinn Socrates, þótt heiðinn være, kunne að skynia þetta af náttúr-unnar lióse; því þá hann saklaus til dauða dæmdur spurðe konu sína að, fyrer hvað hún griete, og hún sagðe: Jeg græt fyrer 35 það, að þú saklaus skallt nú so deya, þá svaraðe hann: Þú ert kona óvitur, að þú villder helldur jeg skylde deya sakaður enn saklaus, ef þú mættet ráða. Og sama sinnes trúe eg, að hvör ærlegur maður mune vera.

Jeg munde enn nú tæfta á ýmsu, ef eg þyrðe, og skyllduð þier þá verða að meðkenna, að allt þetta, sem enn nú er komið, sie lítið hiá því sem efter stendur ; því allt þetta stundlega tekur enda, enn það sem eilíft er, það er í raun rettre mikils verðt.

5 Nú vil eg þá biðia læremeistarana yðar að fara varlega með þá málsgrein, að menn fáe langt meira gott í öðrum heime, helldur enn þeir misstu í Paradís. Siálfer vitið þier, að menn vilia giarnann missa silfur fyrir jafnvæge gulls, og glas fyrir gimsteina, og hvörum er þá að þacka viðbæter sá, sem kemur í

10 þessum umskiftum? Enn eige munuð þier ætla, að annað hefðe betra viðtekið enn Paradís, hefðe eige raun á gefist, að hinn fyrste maður hefðe þar frá fallið. Enn þier skilieð meininguna ; og er mier nægelegt það, sem komið er alla reiðu. Enda voga eg nú eige að taka diúpara í árenne, því mier sýnist, að þeir af yður,

15 sem eru theologi, ætle þá og þá að þeyta handbókinne í höfuð mier, og drífa mig út af dyrunum.

Nú hafeð þier, góðer viner, heyrnt mína hrósan, og hana maklega. Ecke hefe eg tíma til að ítreka meininguna upp aftur, sem sumer mælskumenn giöra. Enn í affellingar nafne heimte eg

20 það fyrir ómak mitt, að þier leggið af að álasa mier og mínum, sem þier hingað til giörðt hafið. Giætið helldur að því, að öll veröldinn er full með lygar, og brúkeð þetta, sem nú hefe eg sagðt, yður til þarfinda, so oft sem yður áliggur ; og reynið so, hvört klók og forstandug lýge kann ecke til gagns og nota að

25 koma. Enn so sem nú er ástaðt í heiminum, þá bið eg yður orða leingst um það, að þier af öllum kröftum síæð yður vel fyrir, so þier verðið alldrei að nockre lýge

fundner.

DIRI !

**Ne vacent pagellæ,
Lecturis et Auditoris S. D. Author.**

Alldrei hefe eg haft neitt álit á því, að fylla upp bækur með vers eður afsakaner til Momum, því hann er þess ecki verðugur. Momus blífur og vel Momus, hvað sem vier hönum skrifum eður kveðum. Um þá fabulam er sama að seigia sem um allar aðrar, að hún hefur í sier nockurn sannleika, því að ecke siálfur 5 Jupiter (ergð alls einginn) gietur giörðt so öllum líke. Hitt er skyldt, að seigia candido lectori (því Momus er einginn lector, helldur captator) ástæðe sitt og tilgang, þar sem so er ástaðt fyrer nockrum, sem nú er fyrer mier með þesse blöð. Jeg skrifaðe þaug fyrst latinè á útreisu minni til Universitetet, og 10 tók mier efne af þess víðfræga og hálærða Des. Erasmi Roterodami *Encomio Moria*; giörða jeg þetta mier til nockrar iðkunar, og jafnvel þótt jeg vel visse, að ecke munde jeg (allra síðst nondum academicus) gieta tekið orð frá Erasmo, helldur enn clavam af Hercule, villda jeg samt periclitera ingenium. Enn 15 scopus minn í þessu *Encomio* er sá einaste, að meditera og describera ófullkomlegleika þessa lífs og mannlegra athafna í þessum heime, og í bland (ut ingenuè fatear) að satyrizera um nockra óvana, non contentus malð necessarið imperfectionis. Og þennann ófullkomlegleikann meina eg oft under því orðe 20 Mendacium, hvað eg meina og, að so meige vera, so leinge sem oss stendur hellst í veige carentia summæ et debitæ veritatis comprehendendæ. Vier christner vitum, hvað um lýge og sannleik á að hallda. Og um mig má jeg játa, að jeg þóttist ecke finna eitt verra vitium, sem bágara være að maintainera enn 25 þetta, og villde því hellst mier það um öxl taka. Í porticu peripateticâ má maður ei síður vita antithesin enn thesin, þó thesis sie alltíð siálft *ἔργον*. Hoc faciendum, illud non omittendum. Enn ef menn skylldu dæmast illimitatè efter soddann exercitiis, þá yrðu marger hæretici in utrâque facultate. Þá 30 yrðu og so marger vertumni, sem hallda partes nú respondentis, nú opponentis. Það, sem hier inne suerter theologica, tractera jeg hier enn þá miklu cautiðs (an mavis frigidius?) enn í latino. Þó er hvörki hier nie þar uppá neitt það stungið í þeim sökum, sem doctores orthodoxi (à qvibus didici) ecke hafe áður scriptis og 35 dictis ventilerað. Þetta er mín einföldd apologia hiá góðfúsam og vel upptakande lesara, og það í allre virðingu og respectè.

Hina aðra, ef nockrer eru (nam þar illud capitum, sed solutum et sine cerebro, tantum moror ac si non esset) læt jeg vita, að þeir hafa aungvann ábata af, að þessu (so víðt scopo viðvíkur) að finna, því að (1) in genere, soddann joco-seria eru almenneleg 5 í orbe literato, jafnvel þótt eirn eður tveir vite það ecke. Erasmus (efter hvörum jeg horfðe) skrifaðe *Encomium Heimskunnar*, og var eige þar fyrer halldinn heimskur. D. Sc[h]uppius skrifaðe eirn tractat *de Nihilo*, og var þó ecke de nihilo. Fiat applicatio ! (2) In specie þesse mín declamatio er leinge síðann 10 in originali, þó án míns ásetnings, kominn bæðe fyrer sión og heyrn eðallegra og hálærðra manna á Academienu, og síðann hier ; og hafa þeir af sinne modestia ecke kastað á hana neinum svörtum calculo. Laste síðann hvörjer eð lasta vilia, og seige : Hic mendacium laudat, ergò mendax est, si non insanus. 15 Majorem bevísa þeir alldrei, minorem eige helldur, ef jeg er riett skilenn. Vere þeir siálfer sani, og munu þeir finna, að hier er hellst til ofmargt satt inne. Sieu þeir veraces og recommendere sannleikann þeim mun betur enn eg mendacium, sem hann er þessum æðre ; og síæ so, að verkenn verðe eige 20 skammrauð fyrer orðunum. Það sie þeim nóg sagðt. Ænn góðfúsann lesara befala eg af alhuga

GUDE.

APPENDIX.

I. *Extracts from Þormóður Torfason's Letter-book* (AM. 285 a fol.).

Af 27 Martii 1704 til Justitzraad Winding (p. 242).

. . . Nærværende ung Person Tholleffr Halldorss. har dend [*i. e.* en lille Tractat af Kong Hrolf Krakio] sielf at fremføre med underd. bön Hr. Justitzraad ville hanom befordre, saa hand kunde snart deponere, og strax komme paa Clostret, hand er extremè pauper, har ingen Hielp uden det gott folk i Island formedels hans stupendum ingenium, Donatum og Grammaticam har hand en eller toe gange om ugen löbet til en præst og lært, siden har Bispen taget ham paa Almiss, og er kun gaaen toe vinter i Skolen, og giordt saadan profect, som hand sielf frembviser. Picus Mirandula var 24 aar gammel, der hand blev kaldet monstrum sine vitio, hafde denne haft hans institution og andre midler, hafde hand ikke gifuet ham efter; jeg vil ham icke commandere, hand er sielf tilstede, in Græcis og Hebræis fattes ham enda fundamenta, for i Skolen udi Island lægger de fattige sig icke meget derefter, de gifer for icke at ville udstaa flagella og ferulas, og icke tage andet imod end ringe pretekald, hvor de self alting maa arbeide, etc.

Til Mag. Arngrim af 25 Martii 1704, (pp. 244-245).

. . . Jeg sendi þetta bref med Þorleifi Halldorss. fra Dysium a Alftanesi ydar landsmanni, hann hefir brodir ydar Jon bædi med testimoniis og annari hialp þar til skyndat, því hann hefir sied hans ingenium, sem mier af þeim aldri og institutione þiker monstrosum, hefir farit ad modum at læra Grammaticam tvisvar i viku hia prestinum i Gördum, sidan tvo vetur i skola, jeg held hann miraculum, heldr hann vid sömu ydni vex hann snart undir skyen, sierdeilis ef hann fær goda information in Græcis et Hebræis, hvad hann tekr sier fyrir assequeretur hann snart, hann er extreme pauper, enn eg trui bædi þier og adrir muni greida fyrir honum, hann hefir verit hier i vetr, etc.

Til Mag. Rask af 28 Martii 1704 (pp. 245-247).

. . . Nerværende ung Karl depositurus kom her for jul med itt Islandsfar, hand er icke meget verserit in Græcis og Hebræis, har og icke heller haft stor information, er extreme pauper; non facile emergunt, etc. Mig er hand icke af blodet forvantet; mens som hand er it miraculum af den institution hand har haft, först engang eller toe i ugen maatt gaa temmelig vej til hans Sogneprest, og der erlanget hans Lectioner af Donaten og Grammatica, og siden formedels det admirabile ingenium er taget i skolen af bispen, og satt ofuer sin wilkor tredie fra infimo i mester lexxie den første vinter (thi om Sommeren gaar de icke i Skolen) og dend anden vinter anden fra supremo, og dermed dimitterit, siden icke raadet for sine studiis mens maatte thiene sitt bröd og lese for börn og giöre anden opvartning, og nu ved Biskopens Mag. Johannis af Skalholt Anledning og Befordring kommen her ned, som sielf er baade en from Herre og af skarpeste ingenio og

bonorum ingeniorum æstimator og beforder. Hvad hand er i carmine viser hand i gierningen endog i de generibus som hand icke har exercerit sig i, nu i Theologicis ofuer forhaabning, predick. paa dansk har hand aldrig giort, gjorde det dog her i huset uden postill og subsidia efter en Eftermiddags Studering, hvor udi om hand lidt kunde improve i sproget, da var res et descriptio af ham at vente admirabel, nihil mediocre pollicetur, om hand icke som jeg af ungdom ved prava sodalitia blifver forført, thi i andet er hand barn, som nu först slipper ud af buret, og ingen conversation har haft, det er af en mörck wraa i soelens straaler. Thi gör Hr. Mag. sieleboed (som bönderne det her kalder) dersom hand ville tage sig ham saa vidt ved at tale med de Herrer Professorerne gott for ham, saa hand kunde strax komme til deposits, og formedels hans slette vilkor strax i Closteret til Kost, vil hand endelig til foraaret til Island, som jeg icke raader ham til, da at beforders til examen Philosophicum og siden til Attestatz efter hans meriter, ellers dersom hand kunde bekomme subsidia, da siuntes mig best hand bliffuer derved, til hand kunde rett qualificere sig, naar hand har faaet fundamentet, vil hand da komme her op, og vere her en Vinters tid eller nogen, kand hand vel faa böger at legge det andet til, dog jeg for mit Verk skyld har det föye fornöden, mens til at befordre hans stette Tilstand. Vel gjorde Hr. Mag. om hand underretter ham noget in Græcis et Hebræis, beder om hand observerede hoes sig sielf hvorledes hand tager af sted, og verner ham fra ungdoms ulejlighed. Bispén skreif sandt at hand har ferream industriam, saa har han her vert, mens kommer hand til forførelse blifuer den plumea. Jeg har skrefet Hr. Justitzraad Winding om ham og bedet befördring til deposition og closter, hans specimina kand hand vise frem, mens der er Rhodus og saltus, der kand de self se det. Exemplar af Gronlandia ville hand faa ham, derover har hand lofuet at giöre register som og maatte tröckis, hand tager og vei dend dissertation som Monsieur Liebe har og gör og register der ofver. . . .

Af 21. Julii 1704 til Þorleif Halldorss. extract (p. 262).

Ad hann vildi koma hier upp i haust og vera hier i vetur, huort ef hann ecki vill þa ad bida öðrum Islenskum sama tilbod.

Til Justitzraad Winding af 9. Augusti 1704 (pp. 262-263).

. . . Jeg thacker ydmygst for, at dend af mig recommendede Thorleifer er med stor Affection antagen, og som hand har skrifuit mig til at Herr Justitz Raad er hans privatus præceptor, saa beder jeg hans Velbb. gifue ham forlagt at komme her op til mig ved allerförste lejlighed i Höst eftersom den anden mig har tient rejser nu herifra; kunde Tholleifer giöre klart med examen philosophicum var gott förend hand rejste. Jeg tvivler ikke min Herre hielper ham dertil saa vel som til attestationen og predicken för dimiss. om skee kand. . . .

Til Þorleifs Halldorss. ad 10. Aug. 1704. Extract (p. 264).

Ad hann med fyrsta komi her upp. Eg skrifa Justitz Raad Winding ad giefu ydr, so og Petri Rasmuss. ad lata ydur fa 10 Rdl., medan ydar omak hier skal eg forskylla. . . .

Af 13. Aug. 1704 til Þorleifs Halldorssonar. Extract (p. 265).

Ad hann vildi koma hier upp og giora það vid þarf, um omakid skulum

við koma til retta, og her i ma eckert upphald vera, vildi þó þú þess tækid attestatz og dimiss, þar um skrifadi eg með postinum Herr Justitz Raad Winding til. Þegar Registrid er ferdugt yfir Gronlandia, þá faid Mag. Rask það, takid hia Petri Rasmuss. 10 Rdl. edur sem jeg honum tilskrifade, og til eftirfylgiandi boka að kaupa til mig : Historia universalis Buchneri þick i 2 decimo, Historia maris Baltici og Pomeraniæ Arnclæi, Historia litteraria Septentrionis, Biblia Pagini, Historia Friderici 2di Resenii. Þar þú ekki kunnid koma, þá sendit her upp annan Islending lærdann, sem heilðr sig þurran, ydr vil eg helst og ydr kienne eg best. Takid með eitt exemplar af Gronlandia og Vinlandia ef þryckt er, saa og Arngrims Concept um Gronland, etc.

Til Þorleifs Halldórs. 24. Julii 1705 (p. 302).

Latid mig vita hvort Mag. Rasch ecki svarar mier uppa bref sem eg skrifadi honum til með Peder Wersten. Lofa að beþeinkia hans omak ef Gronlandia kemur nokkurn tíma út, og ef Seignr. Johann Lorentzen lætur þryckia Hrolfs sögu og dissertationem það þá corrigeret, ef mier tilskrifid þá leveræt það til Monsr. Peder Rasmussen ecki langort utan formala, forheired og hia Gert Willumsen ef til Kiöbenhafn kemur, hvort fengid hefur það eg honum tilskrifade, og þú seigest hafa leveret til sonar hans, etc.

II. Þorleifur Halldórsson's letter to Árni Magnússon, from the original in AM. 1057, 4° viii.

Velædla og velbyrdige Hr. Professor,
minn Hágunstige Patron.

Jeg óska af hiarta að þessur linur finni Hanns velbyrdugheit i góðu tilstande; hvorra þó eckert sie sierlegt efni, má jeg þó samt ecki eftirláta, Hr. Professor með þessum ferdum (sem nu loksins heirast vissar verda mune) audmiuklegast að uppvarta. Og i sierdeilis máta má jeg eige annað enn ásamt öðrum minum landsmönnum gratulera velædla Hr. Professori með hanns Assessorat i Consistorio; óskande að Guð með laungum og góðum alldri vilje tilleggia Hr. Professori eirn ærutitil á annann ofann; ei einasta hönum sialfum, heilður og so födurlandinu til stærsta heyðurs. Almennar frettir hiedann munde jeg óspart skrifa, ef ei visse, að þær nu alla reidu á Islande være heirum kunnugar. Jeg fæ því að skrifa alleinasta um privat-sakir. Assessor Þormóður lifir enn nú, og lidur vel. Hann er nu aftur giftur með sinne fyrrum Husholdersku, Mad. Anna Hansdaatter. Enn um bók hanns er nockud tregt að fá til enda. Nu i þessum dögum er fyrst byriad uppa hinn 4da part þar af, sem upp að niu má hreint skrifast. Justits Raad Reitzer urgerar þó enn nu, að heila verkid fyrir Páska skuli verda fullendad; hvað eg og meina að ske mune, hvörninn sem fer um formalann til verksinnis, sem forgefins er að vænta frá Monar. Þormóði; hvörs vegna og so titt er óskad að Hr. Professor væri hier nu til stadar, að hialpa nockud uppa sökina. I midertid hefur mier verid skipað að concipera þar til hid besta jeg kinne, og sie jeg sialfur að það er ósmide, enn fæ þó

ecki vidgiörðt. Monsr. Th. Bartholin hefur sied hann í gegnum eftir mig. Sed revidit tantum. Nu a þessum deigi, sem jeg þetta skrifa, reisti Hr. Justits-Raad Reitzer (sem enn nu er Rector Magnificus) ut á land; og þá hann var ferdbuinn, kalladi hann mig, og befalade mier ásamt Hans Low, að færa Materiurnar af þeim 3. Tomis Historiæ Norv. Þormóðar uppa auditorium inferius, til Bóka Hr. Professors, og leggja nockrar pack-kistur under sina papira. Og þá jeg sagði honum að Hr. Professors bækur væri um kring bundnar og forsigladar, so menn kinni þær ecki að hræra utann brotinns innsiglis, sagði hann það ecki hafa að seigia; hann skyldi þær sialfur fyrir þeim skada ábyrgiast, og það uppa sig taka. Þetta vilda jeg að eins láta Hr. Professor vita. Monsr. Oddi Sigurdssyne svara jeg ecke edur tilskrifa um Rimbeglu sina; því jeg pikist vita, hun muni hönum nu allareidu i hendi vera. Jeg bid audmiuklega forlázt á þessu so sliettu skrifi; og næst þakklæti jnnilegasta fyrer sierhvörjar velgiördir, so og hiartgrónum lucku óskum, Recommendera jeg mig til hinns besta hiá Hr. Professor; og alltid er

Hafniæ d : 4. Augusti	Hanns velbyrdugheita
Anno 1710.	audmiukasti client
	og pienari
	ÞORLEIFUR HALLDORSSON.

Address f. 2 b :

Velædle og velbyrdige/Arnas Magnussen,
Kongl. Maj^{ts} Archiv-Secreterer/og Professor
Philosophiæ et Antiqvi-/tatum Danicarum
ved det Kongl. Uni-/versitet i Kiöbenhafn,
samt Assessori/in Consistorio,
ydmigst.

Till

Issland.

III. Christian Reitzer's *letter of recommendation, from the original in the Landsskjalasafn, Reykjavík.*

Saasom Magister Thorlef Halldorsön Islænder haver vaaren sit Skudsmaal af mig begierende, for at kunde fremvise det til sin timelige Lykkes Søgning, saa maae De, for hvis høje Aasyn det vil komme, stadeligen troe, at jeg hannem det ej anderledes her giver, end som hand det fortiener, og jeg selv med en god Samvittighed bestaae. I saa maae da bör jeg först og fremmerst at vidne om ham, at han er et stille, fromt og uskyldigt Menneske, hos hvilket man fornemmeligst maae ansee de indvortes Sindets Gaver, og paa hvis Gudsfrygt samt ærlighed jeg aldrig haver fundet noget at sige. End ydermere skal vel neppe udi Island findes mange lærdere Mænd, end han er; ja han kan billigen regnes iblant de ypperligste Hoveder her i Norden, og kiender jeg faae, hos hvilke Nemme, Hukommelse og Skiönsomhed samt naturlig forstand findes tillige udj den Grad, som hos ham. Derfor og er han af Professorerne, saavelsom alle dem, som

hannem retteligen haver kiendt, bleven höjtagtet. Mand haver givet hannem stæd udj Collegio Elersiano, hvor han i de fem aars tiid, da han der haver vaaret, haver givet adskillige prøver af sin lærdom, saaog privatim lykkeligen manuduceret adskillige unge Studentere i deres Theologiske og Philosophiske Studeringer. Mand har og uden betaling confereret ham Magistergraden : Og have alle maatt bekiende om ham, at han, hvis det udvortes svarede til det indvortes, hafde faa, som kunde lignede ham her paa Universitetet. Dog kan det, som ham i saa maader feiler, ikke hindre ham udi hans lykke. Det bör billigen at tilskrives hans fattigdom samt slette tilstand, som stedse haver nedslaget ham : Og derforuden veed man, at ingen i Verden er aldeles fuldkommen, og at Gud og Naturen aldrig give noget Menniske alt. Men som hand dog ejer det fornemmeste, nemmelig Siælens og Sindets Dyder, og han tillige med i de 3 Aars tiid, udj hvilke jeg haver givet ham mit boord, virkeligen haver hos sig rettet de feil, som egentlig ere og bör kaldes feil, saa haver han derimod meget, som i højeste maade kan recommendere ham. Thi foruden at igientage, hvis allerede er sagt om hans gemyt, hovet og lærdom, foruden og at melde noget om de berømmelige Attestatis, som han kan fremvise fra Philosophiæ saavelsom Theologiæ Professoribus, haver han först udj lang tiid vaaret hos Assessor Thormod Torvessön, og hiulpet ham med adskillige sine Skrifter at udgive, og særdeles nu sidst med at skrive paa den Norske Historie ; dernest udj mange Aar, hvilket Islænderne ellers sielden plejer at giöre, holdt sig op her paa Universitetet, for at blive saa meget des dygtigere ; og endeligen under min direction og tilsyn ikke alleneste corrigeret Thormod Torvessöns Norske Historie, som er et meget stort Verk, men endogsaa da Thormodur ikkun havde gjort et udkast af Verkets fierde Deel, har han fört den i stiiil og gandske fuldfærdiget den, tilligemed Prolegomenis eller en vidtlöftig lærd fortale til det gandske Verk. Give derfor Gud, at han som haver gjort sig saaledes fortient hos Fædernelandet, maa derfor nyde noget af det, som han holder an om. Ja give Gud, at ved det, at De, som uddeler Naader, have og Naade for ham, dyden saasom maa vorde belönnet.

Kiöbenhaun

CHR. REITZER.

d. 4 Decembr. 1710.

IV. *Porleifur Halldórsson's petition to the King for the appointment as Bishop of Hólar, from the original in the Lands-skjalasafn.*

Stormægtigste Monark

Allernaadigste Arve-Konge og Herre.

Saasom Mag. Biörn Thorlöfsön, forige Biskop paa Holum for Norden paa Eders Kongelige Majestets Land Island, ved Döden er afgangen, og jeg Eders Kongelige Majestets allerunderdanigste Arve-Undersaatt, barnföd og opdraget paa samme Eders Kongelige Majestets Land, nu paa syvende

aars tid continuerligen mig haver opholdet her paa Eders Kongelige Majestets Højloflige Universitet, for at opnaae tilbørlig perfection i boglige Konster ; Hvilket ved Guds naadige bistand saaledes er gelinget, at jeg ej alene for 4 Aar siden haver erholdet de beste Characterer i begge Examinibus, saavel Philosophico som Theologico, og siden ved adskillige Specimina i Collegio Elersiano, hvor jeg 5 Aar haver havt stæd disputando og perorando mig övet : mens endogsaa imidlertid af Rectore Academiae Magnifico og samtlige Professoribus med Gradu Magisterii er honoreret : altsaa understaar jeg mig udj allerdybeste Underdanighed at nedkaste mig for Eders Kongelige Majestets Højpriseligste Naades Throne, allerunderdanigst supplicerende, Eders Kongelige Majestet af sær Mildhed og Naade mig sin allerunderdanigste Arve-Undersaatt til bemældte vacerende Biskops Embede udj Hole-Stift paa Island at betiene, Allernaadigst vilde beskikke og anordne ; Udj allernaadigst Consideration, at som de her ved Academiet attesterede Studiosi fra Island fremfor andre de beste Preste-Kalder derpaa Landet at nyde af Eders Kongelige Majestets og Eders Højpriselige Forfædre allernaadigst ere privilegerede ; saa haver og Højlofligste Kongelige Majesteter udj Danmark altid hidindtil fremfor andre antaget graduerede Personer til det Biskopelige Embede der paa Landet at betiene. Om min lærdom og forhold kand, foruden de ommældte Attestata, fornemmeligen Rectoris Magnifici Justits Raad Reitzers Skudsmaal bære vidne ; saasom hvis Huus jeg paa tredie Aar har freqventeret, for at corrigere det berömmelige Thormodi Torfæi Verk om den Nordske Historie, som efter Eders Kongelige Majestets befaling bliver trykt paa Latine, og nu om kort Tiid forfærdiget. Gud böje Kongens hierte til en naadig Bönhörelse, sit Navn til Ære, Meenigheden til ydermeere opbyggelse, og Kongl. Majestæt samt fædernelandet til fornøjelse. Imidlertid, næst trohiertigste forbön hos Gud, lever jeg i dybeste underdanighed,

Eders Kongelig Majestets
Min Allernaadigste Arve-Herres
allerunderdanigste troe Arve-
Undersatt
THORLÖF HALLDORSSON.

Kjöbenhavn d. 5 Desembr.
A° 1710.

V. Þorleifur Halldórsson's *letter* to Christian Thomesen Sehested,
*from the original in the Landsskjalasafn.*¹

Høj-og Velbaarne
Herr General Admiral Lieutenant
Naadigste Herre.

Jeg haver i Guds Navn og efter given Anledning, i disse Dage nedlagt for Kongelig Majest. en allerunderdanigst Supplique, angaaende det ved Sal. Mag. Biörn Thorlöfsens Dödelige Afgang vacerende Biskops-Embede paa

¹ There is another letter in the Archives of practically identical contents. It has like the present one only the signature in the applicant's autograph.

Holum for Norden paa Højstbemeldte Kongelig Majestæts Land Island ; allerunderdanigst supplicando, jeg til samme Biskops Embede at betiene, allernaadigst maatte beskikkes og anordnes. Hvorfore jeg og af Nödven-dighed til Deres Høje Excellence, som mit fædernelands Islands og dets fattige Indföddes, næst Gud og Kongen Højeste Patron, udj allerdybeste Ydmyghed indflyer, underdanigst begierende, Deres Høje Excellence af sær Mildhed og Naade vilde sig min Sag udj Naade lade være recommen-deret, og den med Høje intercession hos Kongelig Majestat befordre. Mine foredragne Meriter kand af min allerunderdanigste Supplique, og den med-følgende Magnifici Academi Rectoris mig meddeelte Skudsmaal naadigst erfares. Jeg indstiller dette mit forehavende for alting til Gud i Himmelen og Kongelige Majestæts Højpriseligste Naade ; siden dernæst til Deres Høje Excellences medfödde Mildhed og Omsorg for mit kiære Fæderneland og dets Indbyggere. Ynsker ellers af mit inderste Hierte, at dette til Guds Hellige Navns Ære og Menighedens aandelige Gavn, maatte skee og bönhöres : Og forbliver derhos

Kiöbenhavn d. 5 Decembr.
1710.

Deres Høje Excellences
Min Naadige Herres
underdanigste troe tienere
THORLÖF HALLDORSEN.

VI. Þorleifur Halldórsson's *second letter* to Chr. T. Sehested,
from the original in the Landsskjalasafn.

Höyædle og Welbaarne
Herr Schoutbynacht Sehest[ed]
Höygunstige Herre og Patron.

Jeg takker udj allerdybeste Ydmyghed for den store Naades Beviisning, som mig allerede af Deres Höyædle Welbaarenhed er vederfaren, i det, at min tilforn indgiven Supplique haver fundet en naadig eftertanke Hvilket jeg af Rectoris Magnifici Ord underdanigen haver maatt fornemme. Og derfor nu paa nye allerydmygst understaar mig at bönfalde til Höyædle Herr Schoutbynacht, underdanigst sögende, om en gunstig intercession hos Deres Høje Excellence, saa at jeg Kongelig Majestæts fattige og paa dette stæd fremmede Arve-Undersaatt, som i saa lang tiid for min tienestes skyld er tilbageholdt fra at nyde noget udj mit fæderneland, nu omsider i Naade maa blive anseet, og til Guds saavelsom mit fædernelands ære forfremmet. Jeg stoler ikke paa mine Meriter, men beder kun underdanigst, jeg dog for Guds skyld og til Hans Menigheds Opbyggelse maa blive hjulpen. I det övrige vil ikke aflade at bede godt for Deres Welbaarenhed, som den der i allerdybeste ydmyghed er og forbliver

Kiöbenhavn,
d. 9. Febr. 1911.

Höyædle Herr Schoutbynachts
Min gunstige Herres
Underdanigste Client og tienere
THORLÖF HALLDORSEN.

VII. Þorleifur Halldórsson's *letter to Hans Gram, from the original in Böllings Brevsamling, Royal Library, Copenhagen.*

Clarissime et Eruditissime Vir,
amice et fautor maximè colende !

Inter tot Clarissimorum Virorum epistolas, quibus lectitandis ac pervolvendis totus quotidiæ delectaris, concedes, opinor, et huic locum, si non ex obscuro pago profectæ, at certè ex obscura manu tibi in manum transmissæ. Et quid nì obscurus sim heic loci, qui in clarissima urbium Regina, tot clarissimorum ingeniorum altrice, delitui veriùs quàm vixi ? Sed subscribo magno illi, cui potius erat sub Alpibus esse primo, quàm Romæ secundo. Et ego sub his Alpibus nostris gratanter accipio, quòd non omninò ultimus hic vivam. Vivo itaque, quòd Tu, vir Clarissime, summo Numini mecum acceptum feres. Vivo, inquam, sanus jam et sospes, et convalui ex illo, qui sub discessum a vobis me deprimebat, morbo. Cujus ego causam tametsi divinavi semper, in itinere tam rectissimè cognovi. Fas est mihi pro insperata propemodum sanitate genua incerare Deorum ; et Tu, Amice optime, mecum ea incerabis, sat scio. Cum interim soleas, meas esse aliquid putare nugas, et jam hoc ibi nugabor, quò in statu res meæ versentur. Redux in hanc patriam cum Nobilissimo Præsule vacuam deprehendi Spartam Rectoris Scholæ Holensis ; quam licet ego aucupatus non sum, nec precibus emendicavi, jussu tamen superiorum ad eam ornandam sum vocatus. Et jam video Providentiam Divinam circa minima etiam (qualis ego sum) versari. Multa tamen me ab isthoc officio capescundo, cæteroquin volentem servire Patriæ, retraxissent ; utpote tenuitas mea, penuria librorum, et ante omnia certa ab rivalibus hostilitas : quos quidem hic silentiò transmittò ; cognosces tamen forsitan ex meis ad illustrem herum nostrum litteris, quos dicam. Tu interim amicorum certissime, apud illustrem REITZERUM, uti hactenus solitus es, partes age meas, ut si fortè quæstio de meo in posterum statu incidat, liceat mihi, illo intercedente, semel susceptò hoc officiò ulterius perfungi. Nam mihi jam ex animo constitutum est, bene latendo bene vivere : ita tamen latendo, ut ex hoc ludo triviali subinde novum emittam examen, ad vestrum Heliconæ evoluturum, Tuumque ac Tui similitium favorem experturum : quæ quidem quasi pro officiò in patriam, ad conciliandum civibus meis favorem Tuum, scripsi. De cætero scies, me privatiò etiam nomine valde velle Tibi commendari. Si me in peregrina à vobis terra degentem non neglexisti, si quid adhuc amas Thorlevum Tuum, si denique valet apud Te pristina amicitia, obsecro, ut in sequens ver tantillum mihi indulgeas ex occupationibus Tuis, ut epistolium ad me mittere digneris, expostulesque simul partem aliquam officiorum, quæ à me Tibi debentur. Vale, Vir Clarissime ! Vale iterum, Deo Opt. Max. ex animo integro atque amico seriò commendatus.

Clarissimo Nomini Tuo

Scripsi in Sede Pastoralis Setberge

ad quævis officia

Anno Chr. MDCCXI. xii. Octobris.

addictissimus

THORLEFUS HALTORIUS.

M. pp.

Address, f. 2b :

Hæderlig og Höylærde / Monsr. Johann Gramm,
Philosophiæ Magistro Clarissimo,
Min Höytærede ven og Velyndere, dette
ærbödigst

A Kiöbenhafn

At aflæggs udi velbr. Hr. Justitz-Raad Reitzers Gaard.

VIII. Þorleifur Halldórsson's *obituary poem on Arngrímur Þorkelsson Vídalín, from a MS. copy of the printed original in the Landsbókasafn* (JS. 105 fol.).¹

In obitum

viri

genere et eruditione clarissimi et celeberrimi

Mag. ARNGRIMI WIDALINI THORKILLI FIL. Islandi

Scholæ quondam Nascowiensis Rectoris sollertissimi fidelissimi

Patriæ suæ decoris eximii, qvi placidè

ex hac vita migrans Hafniæ Anno MDCCIV animam coelo,

corpus humo ad Templum SSæ Trinitatis mandandum,

suis desiderium, celebrem Orbi Famam reliqvit

Ita modulatur

Posthumi ejus nominis amantissimus

THORLEFUS HALTORIUS Islandus.

Imprimatur

P. VINDINGIUS.

Et Tu stupendum Thespiadum decus,

Videre dignus Nestoreos dies,

Excedere e vitâ, viamque

Ire potes, WIDALINÆ, mortis ?

Tunc ille, cujus claruit undiqve

Nuper beati gloria nominis,

Evropa qvâ septemqve tendunt

Limitibus gelidis Triones ?

Tuas ne laudes Dania, non tuum

Mirata nomen saxea Nerigon

Arrexit aures ? atqve pigris

Frigoribus lacerata Thule ?

Dixere : Fulget, fulgeat et diu

Lumen coruscum Pierii chori

ARNGRIMUS, Hyblæo lepore

Qvi Solymas sonat ac Athenas.

Novere Musæ, novit Apollini

Sacrata pubes, quam vigili diu

¹ No printed copy is in existence so far as is known.

Curâ fovisti, Te magistro
 Qvæ Aonios latices bibebat.
 At (ô dolendum) cur nimium citò
 Audimus, eheu ! talia lumina
 Extincta terris ? O quid audes
 Pieriis inimica Clotho ?
 Cur Fata nobis invida, sic solent
 Spes inchoatæ, ac egregios viros
 Monstrare terris, at nec ultrâ
 Esse sinunt, revocant sed illos ?
 An visa vobis, ô Superi, nimis
 Beata tellus, si proprium hoc diu,
 Donum fuisset ? quid negatis
 Terrigenis meliora vota ?
 An prole tantâ patria nobilis
 Nimis videtur ? Iustane gloria
 Invisa vobis ? ô supremæ
 Legis opus, rigidique fati.
 Non jam prophanam posse mori plebem
 Mirabor, aut si liberior furit
 In vulgus incertamqve turbam
 Sanguineâ Libitina falce :
 Sed miror unum hoc, maxima Numina
 Sacrata magno pectora Delio
 Promiscuum sicut popellum
 Posse mori, laticesqve amaros
 Gustare Lethes, qvæ prius undiqve
 Imbuta sacro Fonte Heliconio
 Alte latebant in recessu
 Pierides, Charitesqve, vestro.
 At si qverelis ponere me modum
 Tandem rebellis tu sinis o Dolor,
 Dicam qvod est res, et fatebor
 Aonidum celebres alumnos
 Fugisse lethô : pars mellor manet
 Cælo superstes Famaqve Nobilis
 Ibit per orbem, dum coruscus
 Sol medio secat axe cælum.
 Ergo piorum pars nova cælitum,
 Desideratumqve ô patriæ decus ;
 Te sera, dum vigebit ætas,
 Posteritas, WIDALINÆ, dicet.
 Donec Cathedræ, donec erunt Scholæ
 Concessaqve orbi Castalidum sacra ;

Inter remotas orbis oras
 Te Schola, Te Cathedræ loquentur.
 Donis sepulchrum spargimus his Tuum
 Et hoc inani munere fungimur :
 At nostra vivax Te vetabit
 Musa mori, WIDALINÆ noster.
 Iungemur omnes pars melior Tui
 Insesta qvondam membra recolliget,
 Coeli minister magnus orbem
 Cum lituo qvatiet trementem.

Hafniæ, typis Johann. Jacob. Bornheinrichs, Ao. 1705.

VIII. Þorleifur Halldórsson's *poem to Þormóður Torfason*,
printed in the latter's Historia Hrolfii Krakii (1705).

Viro nobilissimo et amplissimo
 DN. THORMODO TORFÆO
 S. R. M. Rerum Norvegicarum Historiographo, Antiqvorum
 Septentrionalium Vindici felicissimo,
 Inter complura Antiqvorum Monumenta HROLFII KRAKII Historiam
 Latine edenti,
 ita applaudit
 THORLEFUS HALTORIUS, Isl.

Sic decet exanimis vitâ donare triumphos,
 Nominaqve infausto penè sepulta rogo,
 Prisca triumphales stimularunt pectora laudes
 Qvæ famæ rabiðâ deperire fame,
 Persvasit cumulos variorum mille laborum
 Gloria, in extremos ambitiosa rogos,
 Qveis non Herculeis ausis, qvo sanguine fusô
 Emisti nomen, Dania nostra, Tuum ?
 Et qvid sollicitus monumenta exempla qve tentem ?
 Totius numeri KRAKIUS instar erit,
 Ille tuos qvondam proceres caput extulit inter
 Dania, dum melius non tibi numen erat,
 Ille animos cœlo famam qve æqvaverat orbi
 Et decus et splendor temporis ipse sui.
 Sed qvæ multa dies per plurima plaustra laborum
 Condignis meritis nomen ad astra tulit.
 Multa dies iterum miserando funere mersit
 Et caries tanti roserat acta viri.
 At tuus invenit calamus, THORMODE, medelam
 Auspiciis cujus KRAKIA fama stabit ;

Te sine, quam variis deluserit artibus ipse
 Flamma vorax HROLFI nomine pasta foret,
 Te sine clausa arvis et cespite tecta Pyrensi
 Magnanimi Regis fortia gesta latent
 Qvas tibi, si nosset, vellet depromere grates
 KRAKIUS, auspiciis qui viget usque tuis?
 Crede mihi laus est famæ : temereque pusillus
 Nominis impositi præmia Voggus habet.
 SKEGGIUS accepit promissæ munera famæ
 Hac, quod non tulerat viribus, arte tulit.
 Præmia sed fatis prohibetur reddere iniquis
 KRAKIUS; à grata posteritate feres.
 Regificum cingat munus tibi brachia Vogge
 Eximium fabricæ nobilioris opus;
 Delia sed cingat THORMODI tempora laurus
 Et doctum circa ludat amæna caput.
 Sit bene! Schöfnungi servet de nomine nomen
 Insula, cæruleis fluctibus apta qvati.
 At mea THORMODI jactet se nomine Thule
 Qvod pessum nunquam fluctus et unda dabunt.
 Concelebret merito THORMODUM doctior Orbis
 Patronum agnoscant rudera prisca suum.

IX. Þorleifur Halldórsson's *poem to Þormóður Torfason, printed
 in the latter's Gronlandia antiqua (1706).*

Viro Nobilissimo atque Amplissimo
 Dn. THORMODO TORFÆO,
 Historiographo Regio, Antiquitatum Borealium felicissimo instauratori,
 Mæcenati suo ad cineres submissæ venerando,
 Historiam ac Descriptionem Grönlandiæ Antiquæ, cum consilio eandem
 recuperandi, edenti
 ita plaudit
 Ipsius Nobilitatis
 cultor et cliens humillimus
 THORLEFUS HALTORIUS Isl.

Qvem non meabit Dædalus æra
 Pennis levatus, dum gelidam petit,
 Dictes Cydoniæque Cretæ
 Impatiens, fugitivus Arcton?
 THORMODE Noster, quò penetrantior
 Non permeabit cælite collita
 Dextrâ et valentiore cerâ
 Penna Tibi! datur ecquid ultra!

Lustrata pridem cærula Nerigon
Tibi, nec isto præterita est pede
Færoja nec longum remotæ
Orcades, aut loca spreta Mannæ
Nunc orbis ultra litora inhospiti
Iter paratur ; nunc premitur polus,
Blaserkus ubi collo minace
Stelligerum levat æquus axem.
Frustra minantur nunc et acqvatica
Vicina densis marmora nubibus
Periculum, frustra qve monstra
Oceano caput alta tollent.
Assvesce castis gens fera moribus,
Extolle lætum de tenebris caput ;
Ignobilis Skrælingus olim
Nunc celebris sua noscat acta.
Solers legentium desine dextera
Plures recessus velle, sed hic mane.
THORMODIANI namqve scripti
Terminus est hic et orbis idem.

X. *Two congratulatory poems to Þorleifur Halldórsson, and a congratulatory poem by him to Gísli Björnsson, printed at the end of the dissertation De inventione astronomiæ (1706.)*

PRÆSIDI

Præstantissimo et Ornatissimo,
Amico suo selectissimo, De inventione Astronomiæ feliciter disserenti
amoris ergò

p.

R. B. WEGHORST.

Sydereos motus dum sic scrutaris et astra
Et quæ sit monstras artis origo Tuæ.
Laudibus insignis caput alta ad sydera tollis,
Hoc vigiles noctes promeruere decus,
Ingenium felix, felices gratulor ausus ;
Et Tibi quanta velis prospera cunqve precor.

EIDEM

**Sympatriotæ suo longè amicissimo
raptim posuit**

M. A. THORKILLIUS, Isl.

In laudes, THORLEVE, Tuas quid surgere vellem?
Sufficis, en ! meritis Laudibus ipse Tuis.

Patria Te talem civem genuisse superbit,
 Et gaudent Musæ connumerare suis.
 Te Chaldæus amat Tuus, et Te Præsides gaudet
 Qvôd manet inventis gloria parta suis.
 Gratulor usque Tibi, Patriæ qvoque gratulor ultró,
 Hoc Patriæ servet sed DEUS Ipse caput.

DEFENDENTI SUO PRÆSTANTISSIMO
 atque PEREXIMIO

gratulabundus hæc figit
 PRÆSES.

Sic Patriam liqvisse juvat ! Sic fama meando
 Qværitur, et magno parta labore venit.
 Dum tua stat classis, Salomon, non provenit aurum
 Qvod tibi fæcundo promit Ophira sinu.
 Magnanimo Colchos nisu dum visis Iason
 Hic tuus aurato vellere surgit honos.
 Ni tua puniceum Rubiconia audacia, Cæsar,
 Calcâsset, tantum nomen inane foret.
 Sic, GISLAVE, Tibi natura recludit eundo
 Qvas prius ingenii dissimulavit opes.
 Impiger Hafniacas curris mercator ad oras
 Nil dubitans rapido pandere vela notho.
 At tibi quàm talis succedat gloria facti
 Id satis hæc hodiè pulpita nostra probant.
 Chaldæo Uranien debes, Chaldæus at ipse
 Uranies cultu se viguisse, Tibi.

XI. Þorleifur Halldórsson's *poem to Þormóður Torfason, printed
 in the latter's Trifolium historicum (1707).*

Nobilissimo et Amplissimo
 Trifolii hujus Historici Authori,
 DN. THORMODO TORFÆO,
 Mæcenati suo æternùm colendo
 in debitum observantiæ signum hæc
 qvaliacunqve adponit
 Nob. Ipsius cultor humillimus
 THORLEIFUS HALTORIUS, Isl.

Minax vetustas, desine fortibus
 Gestis reniti ; qvid fremis insolens ?
 Qvid tela vibras ? nunc furores
 Nunc cohibe, Libitina, tandem.

Quid dente sævo saxea robora
 Rodis? quid alti nomina seculi
 Evellis? incisas columnas
 Ejicis, et titulos superbos?
 Ludis coacto pulvere, dum tui
 Regni pererras invida limites
 Oliviosi, surripisqve
 Qvos Pario celebrare saxo
 Dignum; Colossis qvos et aheneâ
 Æqvâsse cælo mole: latet sui
 Cum Cæsaris Marcellus umbris
 Conditus, et sub edace Drusus
 Nullus sepulchro: sed neqve Carium
 Marmor stupendis ossa beat suis,
 Nec providæ servare Letho
 Pyramides, Phariis verendæ.
 Ruit movendi quicquid habet vices
 Moræqve cedit: sed manet altius
 Diis et sacratâ mente natum
 Consilium, Stygiis ab umbris
 Servare claros. Historiam legis
 Labantis orbis: sistitur ilicò
 Annosa quicquid vel senectus
 Vel triplici tulit orbe tempus.
 Nunc ter beato pax moderamine
 Ditat colonos; nunc qvatit ensibus
 Gradivus orbem, nunc remotis
 Principibus viduata regna,
 Gestitqve victor. Nunc procul entheò
 Gentilis error pellitur agmine,
 Orcusqve cælò, dum fatigant
 Cælitus indita fata mundum.
 Hæc sistit aptè Pierio choro
 TORFÆE, Musis grate; sed hinc tua
 Lætans pererrat fama mundum
 Ingenii melioris aurâ.
 Te culta laudat Dania, Te suum
 Jactans alunnum spondet adorem
 Arctoa Clio. Te loqvetur
 Posteritate vicens senectus,
 At tu trionum segrege margine
 Reposta Thule, quam Boreæ gelu
 Premens (iniquum!) devoransqve
 Vix sinit in Boreâ locari,

Tu cive tantò læta diu vige,
 Plaususque misce, forsan et illius
 Scriptis celebrata inter omnes
 Pressa prius capite astra lambes.

XII. *Congratulatory poem by Þorleifur Halldórsson to Olaf Lerche, printed at the end of the dissertation De harmonia coelorum (1708).*

Defendenti suo
 Præstantissimo et Pereximio
 hæc raptim gratulabundus
 fudit
 PRÆSES.

Sirenum cantus cerâ delusit Ulysses ;
 Callidus hoc factò tutius ibat iter.
 Tu quoqvæ Pythagoræ dum sic Sirena fatigas,
 Itur inoffenso tramite, LÆRCHE, tibi.
 Qvis verus cantus, qvæ sint modulamina coeli
 Dicis, et averis pellere falsa studes.
 Sic te fama canat, decantet cultior orbis ;
 Et tibi ter fundant dulcia sistra melos.

XIII. *Þorleifur Halldórsson's epithalamium to Árni Magnússon and Mette Fischer, from a printed copy in the Fiske Icelandic Collection.*

Auspicatissimas tædas Nuptiales
 Viri
 Nobilissimi, Amplissimi & Celeberrimi
 Dn : ARNÆ MAGNÆI,
 S : R : M : Dan : Norv : etc. ab Archivis, & in Universtatate Hafniensi,
 Philosophiæ & Antiquitatum Danicarum
 Professoris Publici,
 et

Nobilissimæ atqve Castissimæ Matronæ
 MÆTTHILDIS FISCHERLÆ,
 xvii. Kal : Jun : Anno Christi MDCCIX.
 Solenniter accensas

Impr.
 J. Steenbuch.

Hoc qualiquunque honoris genere
 Officiosissimè prosequitur
 Humillimus cultor
 THORLEFUS HALTORIUS Isl.

Sic te *PLENA DEI*
Benedictio NUTRIT et ORNAT !¹

Non semper Mars bella gerit ; nec cuspis et hasta
 Horrisonos fundunt aëre mota sonos.
 Nec semper rapido venatrix Cynthia cursu
 Insequitur pavidas, ære volante, feras.
 Tu quoque blandum edocta melos, sub nocte silente
 Ipsa tuos varias, ô Philomela, modos
 Scilicet æternâ superum de lege, quietis,
 Qvicquid inest rebus, poscere tempus amat.
 Alternare vices, viresque resumere lapsas
 Jussit in hoc mundo maximus ipse DEUS.
 Ipse pater Phæbus, vatum moderator et author,
 Dicitur et fessam seposuisse chelyn.
 Tuque refers factô Phæbum, celeberrime *Sponse*,
 (Et decus est tantum posse referre Deum.)
 Hactenus Herculeum versus monumenta laborum
 Hoc opus, hoc studium nocte dieque Tibi.
 Ætas quid proavum, tulerint quid secula prisca,
 Et quid præsentis machina volvat opus.
 Denique quid Sophie, quid dogmata prisca Sophorum
 Abstrusi referant, mente manuque notas,
 Nunc Tibi tanisper nocturna lucerna quiescat :
 Nunc oleo et Lychnis ad breve pone modum.
 Excipiant sacræ, Cypris quas Delia tædas
 Accendit, quibus hæc fulget honora domus :
 Et doctos nunc pone libros ; desiste labore :
 Nunc vacuum curis Te Cytherea jubet,
 Anne vides nitidæ postes ungantur ut ædis ;
 Et Tibi ducatur SPONSA venusta domum ?
 Hic Te casta fides paribus complectitur ulnis,
 Et sacer in socio pectore ludit amor.
 Hic Tibi connubio junguntur munera cæli ;
 Hic pietas thalamos occupat ipsa Tuos.
 Dicite Jo, Musæ ? Sed tu quoque pronuba Juno,
 Plaude novis cæptis : Sunt opus ista tuum.
 Et tu, Castaliæ donator mentis, Apollo,
 Cujus doctorum numine corda tument.
 Plaude tuo civi ; et si quid sacrata movebunt
 Vincula, nunc facili numine, Phæbe, veni,
 Denique vos, superæ cælestia numina turbæ,
 Vos petite, ut Nuptis omnia fausta fluant.
 Dicite : ter felix vivat cum *conjugæ Sponsus*
 Ter quoque cum *Sponso Sponsa* beata suo !

¹ This has reference to the head-piece of the original edition.

Exitus ô ! felix felicia cæpta coronet ;
 Nec neget his ullus candidus ire dies.
 Si jubet et nostrum votum superaddier, illud
 Dicite prolapsum pectore tale meo :
 Vivat inocciduus felix cum CONJUGÆ CONJUX :
 Vivas, ter Pylios digne videre dies !
 CONJUGIUM Felix, felici sydere cæptum,
 Ut fluat efficiat ter veneranda Trias !
 Sic erit, ut, qvamvis patrio procul orbe residas,
 Sentiat auxilium Patria nostra Tuum !

Havniæ, Ex Typographia Schmitgeniana.

UNIV. OF
CALIFORNIA

TO VINU
ALPHORILLAO

Gaylord
PAMPHLET BINDER
Syracuse, N. Y.
Stockton, Calif.

GENERAL LIBRARY - U.C. BERKELEY

8000347716

